

FAMILIUL

DIARIU BELETRISTICU SI ENCICLOPEDICU — LITERARIU.

Cestiunea educatiunii femeiei.

— Disertatiune. —

(Urmare si fine.)

Se ne întorcem acum'a privirea asupra aplicabilitatii acestuia la ocuparea pozitioru mai inalte sociali. — Este scitutu, ca aceste cariere, de cari facui deja mentiune mai susu, pretindu unu studiu forte indelungatu, impreunatu cu multe si mari greutati, pretindu o incordare a spiritului in unu asiá gradu, incatu este — amu poté dice — aproape o imposibilitate, ca se nu se manifesteze influintiele ei intr'unu modu daunosu asupra organismului, atatu de finu, alu femeiei. Apoi chiar' presupunendu, ca au fostu invinse aceste greutati, si ca respectiva savanta pasiesce in vietia practica, ca medicu, ca advocatu, ca profesoru seu chiar' ca predicatoriu, buna-ora in Americ'a cea cu idei atatu de inaintate, — catu de fericita se va semti ea, candu pusa alaturea cu barbatulu, se va areta prea adese-ori impotentia de-a tiene concurentia cu elu. Nu se poté nega, ca voru poté se esiste si esceptiuni, unde in adeveru cate o femeia se tiena frontu cu barbatulu in ori-si-ce impregiurari, sub ori-si-ce conditiuni, dar' punendu man'a pre consciintia, se recunoscemu, ca atari casuri voru fi forte sporadice, si si atunci in o stare nu prea de invidiatu.

Dintre tote carierele mai inalte, medicin'a pare a atrage mai multu pre baccalaureatele tempului nostru, dreptu ce si afi intre ascultatori de universitate, mai cu sema ascultatore la facultatea de medicina, mai raru la cea de filosofia. Pare, ca, carier'a acest'a areta a corespunde mai multu naturei femeiei, cu deosebire la indeplinirea de

lucrari chirurgice,*) precumu si atunci, candu se tratéza de cur'a morburiloru la femei si copii, mai cu anevoia inse in alte casuri. Luandu inse in considerare, ce munca grea si indelungata pretinde studiulu medicinei, amu incepe se ue indoimu, deca amu fostu norocosi intru aflarea unei carieri potrivite din motivele mai susu insfrate. Chiar' nici carier'a profesoralu, carea la parere este atatu de usiora, si carea inca farmeca multe fiintie de seculu femeiescu, nu vorbesce in favorulu femeiei in genere, pre bas'a esperientieloru facute de unii, desi acest'a nu s'ar poté admite ca dogma, decatu dora in propunerea de pre catredrele inalte la universitati.

In genere vorbindu, potemu conchide, ca imbraçisiarea acestoru cariere din partea femeiei, ar' fi cu totulu in daun'a, atatu a constitutiunii ei corporali, catu si spirituali. Inca si mai puçinu favorabilu se areta aptitudinile firesci ale femeiei, ca omu de sciintia, ca legislatoriu, ca diplomatu ori filosofu. Istori'a nu ne presinta inca vre-o femeia, carea se fi produsu o revolta in capulu omeniloru de sciintia, aducendu pre scen'a lumei nisce principii reformatore. Pare-ca audu sioptindu-se din o parte seu alt'a: Nu dá! fiindu-ca ea a fostu lipsita de ori-si-ce dreptu, pentru-ca i-a fostu inchisu ori-si-ce drumu, care duce la templulu sciintiei. Se-mi fia permisu a spune, ca au esistatu

*) Chirurgi'a pretinde o mana usiora si indemanatica in lucrari fine, acest'a o cam au femeile.

femei si inca in antichitate, chiar' la Greci, pre tîmpulu scôleloru filosofice ale acestor'a, a cîroru cultura inalta nu se pôte trage la indoiela, dupa-ce sciutu este, cã ele se ocupãu cu sciinti'a tîmpului loru din profesiune. Dar' si aici, ele nu aparau mai multu decãtu cã nisce canale, prin cari se scurge ap'a viua, din care se adapa vulgulu si nici-decum cã nisce isvora, cari dau dela sine ape binefacãtorie pentru omenime. Apoi si deca ne vomu uitã, nu mai departe, decãtu la tîmpulu nostru, care potemu dîce, cã numera o bunicica parte de femei cu maturitate si studii universitari, desi nu aici la noi, dar' in alte state, nu vomu prea potè aflã de acelea, cari dora ar' desminti afirmatiunea de mai susu, si ne-ar' constringe se tînemu la ce'alalta convingere. Bine se fimu intielesi: noi cãndu afirmam acest'a, avemu in vedere sciintiele in intielesulu strînsu alu cuvîntului si nici decãtu literatur'a sêu artele, façia cu cari altcumu stã lucrulu.

In cele pãna aci insfrate, ni-amu datu silinti'a se aducemu in combinatiune tôte momentele, pre cari le-amu crediutu, cã cadu in sfer'a cestiunei de façia. Infaçisîndu-le pre acestea intr'unu tablou viu inaintea consciintiei nòstre, atãtu din punctu de vedere alu naturei distincte a femeiei, cãtu si din punctu de vedere alu pretensiunilor vietiei practice, ajungemu netagaduita la conclusiunea, cã adevverulu nu pôte se se afe pe partea acelor'a, cari reclama pentru femeia o emancipare gresita, sub pretextulu de ale inzestrã cu drepturile de cari le-a lipsitu ignoranti'a vécúrilor trecute.

Nu suntemu dintre acei'a, cari voiescu cã femeile se se impartasiésca de cultura numai intr'o mesura fòrte restrînsa, sub cuvîntulu, cã o cultura mai inalta face din ele numai nisce infumurate, cu pretentiuni escentrice, cari traiescu si viséza numai de o emancipare falsa, sciú se-ti vorbésca si cãnte numai pe còrd'a acest'a. Precumu acei'a, cari au produsu curentulu unei emancipari nesãnetòse, n'au cãutatu se-si dee séma asupr'a naturei femeiei, si a inaltei ei misiuni in viétia sociala, asiã nici acest'i'a, cari se inspaiméntéza de femeile prea culte. Dorimu si noi si credemu cã doresce totu omulu cu minte sanetòsa, o alta positié femeiei, decum i-o asigurãse orbi'a vécúrilor trecute.

Te uimesci, cãndu vedi ce se sustiène chiar' si in scrieri despre femei, nu mai departe decãtu in véculu alu siese-spredeciecelea, anume: „Femei'a nu este omu“ *); asemenea „femei'a nu este creata dupa tipulu lui D.-dieu, fãra dupa tipulu barbatului seu.“ **) Unu fiuru rece te cuprinde, cãndu cugeti cã la unele popóre femeia devine unu obiectu de specula pre pietiele lumii; o dovada, acest'a destulu de eclatanta, cã popórele respective se afla pre unu gradu fòrte inferioru de cultura.

A fostu tîmpulu supremu deci, cã cultur'a tîmpului nostru se rupa odata cu acésta pata in istoria culturei omenimei. Este deci destulu de justificatu glasulu care striga cu vóce tare: Interesu façia cu cultivarea femeiei; este usioru de esplicatu zelulu si abnegatiunea, cu cari se lucra astadi la tôte popórele pentru inaintarea culturei femeiei. Au dreptulu acel'a femeile, de a cãutã se-si elupte o positié dêmna in viétia sociala.

Pre cãndu admitemu tôte aceste cã nisce adevveruri necontestabile, pre atunci nu trebue se uitamu a aminti si ace'a, cã reu se lucra din partea toturoru acelor'a, cari voiescu se departeze femeia dela destinatiunea ei, si in privinti'a acest'a ne unimu cu ideile lui Jules Simon: „Acei'a, cari se ocupa din cãndu in cãndu se faca pre femei barbati, le injosescu, crediëndu cã le redica: cã-ci deca, cã femei suntu egalele nòstre, ele nu voru fi nici-odata, decãtu nisce barbati prea inferiori.“

Nimicu mai adevveratu decãtu acest'a, — si deca cinev'a are astadi motivu se se tângue asupr'a unoru femei, cari paru óre-cumu streine de adevverat'a loru misiune, atunci tóta responsabilitatea ar' fi se cada asupr'a acelor'a, cari au pusu in circulare nisce principii atãtu de estravagante asupr'a misiunei femeiei.

Pre bas'a toturoru motiveloru aduse potemu acumu sustiéneã, cã adevverulu se afla pre partea reprezentantiloru acelei directiuni, carea striga: nu lumea din-afara este in vértégiulu careia are se se misce femeia, ci familia, viétia privata.

Aici nu numai cã pôte, dar' este si chiar' singura chie mata se implinésca un'a din cele mai sublime misiuni, cã soçia si cã mama. Cã soçia ea are se restabilésca o ordine atãtu de esemplara in cas'a s'a, incãtu barbatulu reintorsu din mijloculu sbucium-iloru din lumea din-afara, se afe aci adapostu si linisce; pentru elu se fia cas'a unu locu, in care nu pôte se strabata nici un'a din miseriile omenesci, ci numai nobletia, si mai pre susu de tôte iubirea familiara; aici se serbatorésca cã intocmai dupa-cum dîce Herbart, omulu in religiune se serbatorésca. O soçia la inaltímea misiunei s'ale, va sci face totu-de-a-un'a din cas'a s'a unu adevveratu raiu paméntescu, modelu in privinti'a curatiéniei, ordinei, datineloru bune. Dar' nu numai pentru familia cã atare, este ea sufletulu, care dà viétia vértutiloru celoru bune, ci in modu indirectu pentru intrég'a societate omenésca. Nici o societate omenésca sêu vre-unu statu nu va potè se iufloresca, acolo unde viétia familiara va fi infectata de vicii. Familia este locul unde are se se puna basa vértutiloru inalte cetatienesci, de aci importantia femeiei in societate.

Cãndu societatea incepe se fia atacata de gangren'a immoralitatiei, atunci se sci, cã s'a incuibatu reulu si in viétia familiara, in viétia privata.

Atãtu de mare este influinti'a, pre care o esercita femeia asupr'a familiei, incãtu ea pôte reformã chiar' viétia barbatului ei, cã

*) Valente Acidalius in o disertatiune tiparita la anul 1595.

**) Pietro Lombardo sustiène.

se tacem de influința ei asupra educației copiilor. Când venim se amintim această impresiune, avem prețurile că mama înainte privirii noastre sufletești. Mamele sunt educatoarele naturale, ele au se conducă copii din primii ani ai vieții lor, până în timpul școlii și în decursul acelei, câte odată chiar și după sfârșitul din școală. Afându-se totu timpul în nemijlocirea lor apropiere, poate că încă de timpuriu se sădă în spiritul lor datini și moravuri bune, și se curăță viața psihică a acestora de buruienile imoralității, că astfel virtuțile nobile se crește și se înfloră. De alta parte școlii se va aștepta impotentă în fața puterii influențatoare a familiei și nespriginită de această nu va putea se dea societății o generație model în caracter, cu ambiții de a face binele și a evita reul, cu un cuvânt o generație înzestrată cu calități eminente. Atât de mult pretuia pedagogul Pestalozzi influința femeii asupra educației, încât el susține, că primă instrucție are se fia incredințata mamelor, făcându chiar superflua existența școlilor primare. Atunci, când o brava generație apare pe scenă lumii, un merit necontestabil la această are femeia. Istoria omenirii ne prezintă exemple destule de numeroase, cari la indivizi singurateci ne documentează în deajuns, ce putere a avut influința mamelor lor.

Aceste considerații, cari fac dependentă dela femeie, progresarea în bine a omenirii, atribuindu-i o așa importanță în mersul cultural al societății omenesci, pe carea nici-când nu si-o va dobândi, când va fi scosă din cercul ei de activitate naturală, sunt motive de ajuns pentru emanciparea sa etică, după care rîvnesc totii oameni conșci de ce a ce este și ce are se fia femeia. Aceste sunt ocupațiile, unde femeia nu poate fi înlocuită de nimenea, și dela o îndeplinire conștientă a acestora, atârna în mare parte fericirea sau nefericirea popoarelor.

Nu este această o poziție demnă, nu este această o înălțare piramidală a dignităților omenesci? Cine nu o admite această, nu cunoște femeia și nici importanța misiunii ei.

Cu toate acestea prea usor s'ar' putea cineva întreba, oare numai atât câmp de activitate se fia liber pentru natură femeiească? nu cumva sunt și alte ocupații compatibile cu natură ei? Ba da! răspundem noi toate acele ocupații cari nu pretind încordări mari corporale sau spirituale, sau în genere vorbindu, toate acele, cari se apropie multu puțin de cele ce i le oferă viața familială. Se află și astăzi vestite locuri de acele, ocupate de femei, cari mai înainte erau rezervate numai secului barbatesc, anume, că telegrafiste, casierite, apoi profesore la seculul femeiesc; și alte multe pentru femeile de o poziție mai înaltă socială este bogat terenul literaturii și al artelor, și aici ne și putem convinge, că produc opere de o valoare netagădută. Prețurile

această, femeia că soția mai are se fia și ajutătoare nedespartită a barbatului ei, de această va face bine, deca și va da silința se precăpa și din ocupația barbatului, mai cu seama, când această stă în puterea ei, că nu cumva la o eventualitate, a unei nefericiri, se se vedea neajutorată în mijlocul luptei pentru existență. — Pentru-că femeia se poate îndeplini cum se cuvine misiunea înaltă, pe carea câtu se poate de preț scurtu ne permiserau a-o schita aici, înainte de toate se pretinde, că ea se fia pregătită conformu misiunii sale.

În următoarele ne vom încerca se o determinăm și această în liniamentele generali numai pentru trebuințele de față: ea va avea se fia orientată în mersul societății, totu în asemenea măsura că și barbatul, și în privința această se stee pe unu nivel egal de cultură, de oare-ce numai astfel ne potem închipui o înțelegere armonică între ei; se se știe află foarte usor în întrebările mai de capetenie, cari privesc științele, artele și literatură; se nu fia straina, cu unu cuvânt, față de mișcările culturale de pre toate terenele vieții omenesci. Această ar' fi încâtu privesc cultură generală; mai specialu vorbindu, ea va avea trebuința se-si însușă din științele naturale descriptive și explicative cele mai necesare cunoștințe; se se știe orientă în cele trei regne animalu, vegetalu și mineralu, se cunoșcă natură și omulu împreună cu fenomenele mai însemnate, se cunoșcă și dezvoltarea culturală a omenirii în decursul timpului. Ori-si-ce producțiile pe terenul literar se fi accesibile preceptei ei, se știe cu cea mai mare usurătate rezolvă problemele aritmetice, cari ocure în viața de toate zilele.

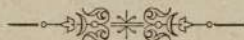
Pentru femeia de pre o treptă mai înaltă socială, va fi de neapărată trebuința se cunoșcă nu numai mersul cultural al poporului din senu cărui a esit, ci și al altor popoare culte, deci cunoștința unei sau mai multor limbi străine, în cari sunt depuse tesaurile culturii, se pretinde cu toată hotărârea. Mai pre susu încă decât toate principiile religioase morale, au se devina în spiritul ei unu capitalu viu, fiindu acestea mai cu seama mijlocele, prin care poate ea se influențeze în modu binefacătoru asupra omenirii. Și deca consideram spiritul timpului, mai că trebuie se-i dăm dreptu unui barbatu francez, care susține, că femeia e chemată se pășcă nealterat sanctuariul religiei, contra atacurilor pornite asupra ei de unii oameni de știință. Această ar' fi în „nuce“ programă de studii în estensiune. Nimicu înse nu va folosi materialul această, deca nu va fi considerată dezvoltarea intensivă a puterilor ei spirituale. Nu capitalu mortu vom se dăm noi femeiei, ci unu capitalu viu, care nu atât se îmbogățască mintea, câtu mai virtuosu se încălzească inimă ei.

Amu vedim deci, în cursul cercetărilor de față, că pentru femeie este rezervat locul

celu mai onorificu in organismulu socialu alu omenimei, unu locu, care ocupatu cu vrednicia, este chiebatu se dee directiune omenimei càtra idealulu perfectiunei omenesci.

Acum'a cându credemu, cà si in sênulu natiunei române se observa o mișcare atâtu de viuă in interesulu cultivarei femeiei, si cându tocmai „Associatiunea transilvana, pentru literatur'a si cultur'a poporului român” s'a pusu in fruntea acestei mișcari, aretamu in faci'a lunei, cà suntemu unu poporu, care pricepemu vöcea tîmpului, nedorindu altcev'a, decâtu a redicã femeia româna la acelu gradu de perfectiune, la care credemu, cà trebue redicatu pentru a-si poteã indepliní cu scumpetate rol'a ei civilisatóre in sênulu poporului nostru. In acêsta tendintia nobila vomu persistã in mijloculu toturoru valurilor amenintatóre, sperându a nu fi departe tîmpulu, cându voru trebui se amutiésca tóte strigatele, cari se impotrivescu desvoltarei culturali a poporului romanu.

DR. PETRU SPANU.

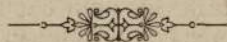
Frundi'a.

— De trunchiu-ti deslipita
Doiósã, oflita,
Sermana frundisióra unde te duci tu?
— Nu sciu nimicu straine,
Nu me 'ntrebã pe mine.
Ci cata la stejarulu ce josu de vîntu càdiu!

De-atunci'a fãra mila
Unu vîntu m' duce-'n sila
Iubite caletoru!
Si fãra 'npoțrivire
La-a sórtei hotãrire
Alergu cu vîntu-'n sboru.

Mergu unde se ducu tóte
De pe acestu pamîntu, ...
Ursit'a ne fû póte
S'avemu toti unu mormîntu!

A. G. DRAGHICESCU.

Atâtea lacremi ...

Atâtea lacremi amu versatu in urm'a ta, copila,
Crediéndu cà dóra te-i indurã se me iubesci din mila;
Si-atâtea nopti amu suspínatu la luna si la stele,
Crediéndu cà dóra te-oru mișcã suspinuriile mele...

Déca vedeãm o stea pre ceriu, cà altele mai blãnda,
Déca vedeãm o flórc 'n siesu, mai alba mai plãpãnda,
Te-aseenáam pre 'Tin' cu ele, si le-adresãm cuvinte,
Destainuindu-le cu doru amorulu meu fierbinte.

Si stéu'a 'n ceriuri straluceã mai dulce càtra mine,
Si florile se inclinãu la-a inimei suspine;
Intrég'a lumé me iubiã, -- dar' ce-mi folosiã mie?
Cã-ci dorulu meu erã se-ti placu, copila, numai Tie!

G. SIMU.

Judetiulu.

— Romanu istoricu. —

(Urmare.)

XVIII.

Nedumeriri.

Alexandru, dupa-cum am mai spusu, siedeã in casele judetiului Michailu Weiss. Pãna acunu nu avuse regazu a se interesã de impregiurinea s'a, cà-ci fusese ocupatu mai àntãiu cu asediarea ostasiloru sei, apoi cu sfatuirile, ér' acum se facu o pauza in activitatea s'a si avëndu tîmpu, potu se-si iã mai bine sém'a.

„Cu ast'feliu de ómeni, Dómne D.-dieule,“ 'si dícea elu, „cu ast'feliu de ómeni orbiti de patim'a cea mai mãrsiava, orbiti, dá, de iubirea de sine iususi, se invingemu noi pe unu omu inimosu, incercatu in multe lupte crãnceie. Mi-e téma, se nu patímu vre-o rusíne... Déca o sêmtíre strãina, ce singuru nu-mi pota esplicã, nu m'ar' retiéné aici, o sêmtíre, care nu sciu pentru ce 'mi reamintesce necurmãtu pe scump'a, dar' pierdut'a mea Ruesandra, mai cà m'asiu întórce a-casa. Ah, scumpulu meu odoru, te-amu pierdutu si nu te mai regasescu, decâtu coela susu la Tatalu nostru din ceriuri.

Alexandru se cufundã in gãnduri doióse. Pentru a scapã de ele, plecã se védia orasiulu mai de-aprópe. Dintru àntãiu 'lu trase iuim'a se faca cunoscintia cu ace'a parte a orasiului, care se numesce Scheiu, fiindu locuita de Români.

Pe acele tîmpuri cetatea, cumu se numesce partea interióra a orasiului, erã separata giuru impregiuru de suburbii, parte prin ziduri, parte prin siantiuri si alte intarituri. Nu poteái esí, cà astaãi, de-adreptulu din orasiu, ci trebuiã se treci prin un'a din cele trei porti, care esistãu atunci.

Alexandru, pentru a merge in Scheiu, apucã spre pórt'a din sud-vest. Acêsta pórt'a se numiã cea romãnesca séu a Catarinei. Ea stã inca si adi, dar' nu mai este folosita, cà-ci a fostu astupata la 1827, cându s'a ziditu pórt'a din uliti'a scheiloru, cà se nu fia trei porti spre scheiu, de óre-ce la 1826 se mai facuse un'a la capetulu tîrgului cailoru, care a fostu érasí derimata la 1875.

Pórt'a Catarinei aveã pe atunci patru straji, cà-ci Sasii se feriãu tare de Români.

Cându ajunsé Alexandru la pórt'a, voíndu se ésa, a trebuitu se implinésca tóte formalitãtile ce erãu strictu preserise pentru esirea din orasiu. 'Si depuse legitimiatiunile ce le portã cu sine, si primí in schimbu o adeverintia de depunere. Déca n'ar' fi avutu acést'a, nici n'ar' mai fi potutu reintrã in orasiu.

Cumu esí Alexandru prin pórt'a, resêmti cà o usiorare nu numai sufletésca ci trupésca chiar'. Dincolo de zidurile cetãtiei adtã unu aeru mai curatu, aerulu vivificatoriu alu muntiloru, neinfectatu de murdariile cetãtieniloru. Erã multa murdarie prin-cetate, cà-ci pe atunci nu se curãtiã decâtu din veacu in veacu. Déca dficemu ce-

Antai'a preumblare.

tatea, spunemu prea multu, că-ci curățirea se margineă numai și numai la piaț'a cea mare. Trecuse patrudieci și mai bine de am de cându pentru cea de pe urma óra se curățise întrég'a cetate, ce'a ce se întemplantase pe la începutulu lunei lui Novembre din anulu 1571. Acést'a fusese meritulu judetiului de pe-atunci, anume Petru Hirscher, care orânduise a se curăți tóte stradele orasiului. Dupa-cum se vede din socotelile de pe atunci, au lucratu căm vre-o 40 de muncitori patru dile întregi și au scosu 584 de care trase de patru cai 277 care cu doi cai, tóte pline indesate cu gunoiu, ér' murdări'a ce mai remasese a fostu spalata in apă de prin canalurile orasiului. Ne potemu dar' prea bine inchipui mirosulu ce trebuia se fia într'unu orasiu, diu care de 40 de ani nu se mai scosese multímea de necratienie.

Dinaintea portiei din Scheiu se întindeá o livadie mare, crescuta cu érba verde. Casele din Scheiu incepeáu in o departare de vre-o trei sute de pasi dela zidurile orasiului, căm pe la asiá numitulu „prundu.“ Locuintiele Româniloru de pe atunci nici nu se poteáu numi case, că-ci eráu numai nisce colibe de nuele impletite.

Alexandru merse dreptu la beseric'a s.-tului Nicolae, care erá dejá de pétra, că-ci inca in anulu 1495 cinstitulu magistratu alu orasiului Brasiovu in mare mi'a s'a permisese Româniloru, că in loculu besericutiei de lemnu, ce se redicáse cu o suta și mai bine de ani mai nainte, adeca tocmai la 1392, se faca o alta beserica de pétra, la a cărei cladire le dete ajutoriu voevodulu României Neagoe Basaraba.

Alexandru gasi in curtea besericeii pe unulu dintre psalti, care cu placere alergá de-i deschise sfântulu lacasiu, și-i aretá odórele ei și o multíme de cărți in limb'a româna și sêrbesca. Pe atunci nu se pomeniá de bibliotecii, și puținele cărți, ce se gasiáu eráu pastrate prin altariulu besericeii.

Afara de sfântulu lacasiu și de odórele ei, Alexandru nu mai avú ce se védia prin Scheiu, care pe atunci seméuá a satu pustiu, vârítu printre vagáunele muntiloru, care conduceáu spre plaiurile statului invecinatu. Numai impregiurulu besericeii eráu mai dese casele, incolo eráu fórté raru asiediate, ici colea câte un'a.

Alexandru vorbí cu locuitorii acoloru case. Ce'a ce audí din gur'a lor nu-lu pré insufletí cu o dragoste mare cătra Sasi, care i-se presentáu cá mari asupritorii ai Româniloru. Acesti'a eráu tratati de ei, cá si nisce clacasi ai lor. In cetate n'aveáu ce căutá, multu déca le permiteá se tréca pe-acolo in calea lor, ori se fia servitorii lor acolo. De-ar' fi fostu Românulu cătu de bogatu, nu poteá se-si deá copilulu seu lá invetiatura de scóla séu meserie pe la Sasi, și n'aveá voie se-si cumperé nici o proprietate nemișcatóre prin orasiu.

Alexandru nu-si usiurá nici-decumu inim'a s'a prin acésta preumblare, diu contra devení și mai posomorítu decum erá, umpléndu-se de o mare sila in contr'a Sasiloru. Cându se întórse a-casa, judetiulu Weiss, audiéndu de preumblarea lui, nu

se poteá mirá d'indestulu, că-si alesese tocmai partea cea mai neinteresanta a orasiului pentru prim'a s'a escursiune, și-lu duse dupa mésa, cá se-si arete elu minunile Brasiovilui.

O luára pe strad'a manastirei in josu. Nu departe de casele judetiului spre mân'a drépta, acolo unde se afla acumu casele dintre strad'a poștei și a Franciscaniloru se redicá manastirea de maici inchinata sîntei Claris'a. Alexandru ar' fi voitu se între, dar' Weiss i díse, că calugaritiele nu primescu visita de straini mireni.

Acestu refusu in inim'a lui Alexandru redeseptá memori'a celui-laltu, pe care 'lu întempináse din partea maicelor delá schitululu „Lepedíle.“ Imaginea Rucsandrei reaparú dinaintea sufletului seu.

Cu acésta suvenire insociá Alexandru pe judetiu, care 'lu duceá pre pórt'a orasiului dinspre Brasiov-vechiu. Si astadi este o pórt'a la capulu stradei manastirei, dar' ast'a este nóua, ace'a care erá acolo pe tómpulu lui Weiss, aveá mai multe ganguri lungi și intunecóse. Cu faci'a spre Brasiov-vechiu stateá pe pórt'a statua de pétra a imperatului Sigismundu, cu coróna, sceptru și cu merulu imperiului. Aveá mai multe turnuri. Pe celu interioru erá unu orologiu nou de noutiu, care fusese facutu cu cheltuelile judetiului Weiss.

Esíra pe pórt'a afara și apucara spre colin'a numita „straja.“ Pe acelea tómpuri statea in vârfulu acestei coline unu castelu, care fusese ridicatu in anulu 1553 de catra generalulu imperatescu contele de Arco, care erá unu subcomandantulu alu generalului Castaldo. Acestu castelu, ziditu de pétra, avuse destinatiunea de a apará Brasiovilu in contr'a domnitoriului moldovanu Petru. Cum ajunse in castelu, Weiss se grabí a aretá lui Alexandru cele 6 tunuri ce eráu acolo și din cari patru eráu daruite de insusi Bathori.

„Vedi,“ díse judetiulu, „cum se schimba vremea. Acumu darulu ne va pune in stare cá se aretam daruitoriului, cá scimu se ne folosimu de elu.“

„Asiá este sórtea,“ observá Alexandru, „adeseori te face cá se uiti chiar' și de bunatati, și se te intorci cu dușmanie, cătra ómenii, cu care prieteni'a te legá odinióra. Si eu pré bine 'mi aducu aminte, că am datu mâna de ajutoriu lui Sierbanu Voda intru prigonirea lui Bathori, tocmai cându elu ajutáse pe tata-meu de cuprinse scaunulu domnescu alu României.“

„Dușmani'a d.-t'ale impotriv'a Ungurului este dara din inima,“ díse Weiss fixându pe interlocturiulu seu.

Dar' credeái că-i numai de poruncéla,“ replicá Alexandru cu unu zimbetu amaru. 'Lu urescu, de cându mi-a luat u pe Rucsandr'a.“

Weiss se întórse repede, pentru-cá tónerulu Românu se nu observe agitatiunea in care 'lu aruncáse audírea acestui nume.

Lui Alexandru i-se parú, că Weiss nici nu voiesce se iá in séma pasurile s'ale, deci nici nu mai revení la obiectulu seu, ci ascultá in tacere,

dar' cu puçina atentiune la Weiss, care-i spuneá multe, par'ca ar' fi voitu se se tarbacésca cu vorb'a.

Dupa ce-i aretáse interiorulu castelului, Weiss scóse pe Alexandru si-lu conduse pe malulu siantului sapatu numai cu unu anu inainte impregiurulu castelului. Pe partea dinspre apusu se opri si aretându cu mân'a esplicá ast'felu:

„Vedi colea inaintea nóstra, acea beserica cladita pe colin'a ce stá dincolo de curmatur'a acestui dealu. Ace'a este beseric'a séu capel'a préfericitului Sân-Martinu, redicata de judetiulu Lucas Hirscher, pe la 1200. Dincolo beseric'a ce se vede la capulu Brasiov-vechiulu este beseric'a S.-tului Bartolomeiu, mai vechia decâtu a lui Sân-Martinu. A fostu odinióra beseric'a de frunte a Brasiovului, pe cându erá inca unu satu si se intindeá colea spre satulu Ghimbavu. Colea acele case cu dóue caturi, in faci'a besericei S.-tului Martinu, au fostu sfatulu orasiului celui vechiu. Beseric'a S.-tului Bartolomeiu, odinióra stateá chiar' in mijloculu orasiului. In dosulu acelei beserici a fostu odinióra unu castelu, derimatu la 1421 de cátra sultauulu Amurath. Acestu sultanu a dusu in robie intregulu magistratu alu orasiului, si anume pe Nicolae Wiroch, judetiu, Stefanu Fulew, funogiu, Ioanu Renel, Gaspar Wynrich, Valentin Gotwart, Petru Herzog, Nicolae Flecker, Tom'a Sau, Ioanu Roberti, Petru Conrad senatori.“

Weiss voia se mai spuna despre diferite intemplari din vechime, dar' Alexandru 'lu rogá se-i arete acum cev'a si de pe cea-lalta parte a orasiului, vofudu a curmá cátu mai curéndu acésta convorbire, care nu-lu interesá.

Judetiulu, care si elu pareá turmentatu de alte gânduri, se întorse, dar' nu se opri pentru a-i aretá si acésta parte a orasiului, ci o luára pe dealu in josu. Coboríudu Weiss, mai esplicá câte cev'a lui Alexandru.

„Colea pe Têmp'a,“ díse elu, aretându délulu mentionatu dejá de noi, „a statu odinióra castelulu numitu Brasiov'a, ziditu de cavalerii germani. Erá facutu in form'a unui D latinescu si fórte spatiosu. In acestu castelu a adostitu Mircea Domnulu României la 1397, inainte de a incepe rosboiulu in contr'a Turciloru, pe soçi'a s'a si pe copii sei. In anulu 1421, cându cu sultanulu Amurath, locuitorii Brasiovului au fugitu in acelu castelu.“

Acum ajunsera in josu, si de óre-ce atátu Weiss cátu si Alexandru erá ocupatu fie-care cu gândulu seu, nu mai vorbira nici unu cuvêntu. Dupa-ce intrara pe pórtu se întâlnira in strad'a manastirei cu funogiulu orasiului si cu inca alti doi domni dela magistratu, pe care i poffi Weiss la densulu, cá se faca unu micu jocu de coçca. Pe acele têmpuri, Sasii jocáu tare in coçca. Cei invitati primira cu multa placere invitarea judetiului, ér' Alexandru, care erá in gazda la elu, firesce trebui se iá parte la jocu.

„Atiêneti-ve domniloru,“ díse Alexandru dupa ce se asiediasse la mésa, „câ-ci am se ve batu pe toti.“

„Esci norocosu?“ intrebá Weiss.

„Dá,“ respunse Alexandru, „amu norocu la ori-ce felu de jocu, de cându mi s'a intêmplatu asiá mare nenorocire in dragoste.“

Weiss schimbá vorb'a de-odata.

XIX.

Economi'a. — Resboiu.

A dóu'a dí erá o adunare la vecinatatea stradei manastirei, adeca chiar' in strad'a in care judetiulu Weiss 'si aveá casele. Acésta adunare a veciniloru portá numele de economia, si se tiéneá in casele tatalui de vecini, care erá datoriu a intr'unu celu puçinu odata pe fie-care anu o asemenea adunare, in care trebuiá se-si deá séma si se depuna socotelile veciniei. Dar' vecinii avéndu deplina incredere in tatalu de vecini, care la rëndulu seu 'si aretá stim'a si recunoscinti'a cátra vecinici ospetându pe domni vecini cu mâncari si beuturi. La o asemenea economia, lumea nu se ocupá atátu de socoteli, ci mai multa, amu poté chiar' díce, aprópe esclusivamente cu ospetiulu celu bogatu.

Judetiulu Weiss firesce, nu poteá lipsi dela economi'a tiénuta in vecini'a s'a. De óre-ce detori'a 'lu faceá se mérga acolo, 'lu chiamá si pe Alexandru cu sine, desí acest'a ar' fi voitu mai bine se remâna singuru cá se póta stá pe gânduri. Dar' Weiss, pare cá anume nu voia se-lu lase in cas'a s'a, pre cându elu insusi trebuiá se lipsésca din ea.

Tatalu de vecini Piter Decker, la care se serbá economi'a, siedeá numai cu vre-o câteva case mai josu de Weiss. Cându judetiulu intrá cu óspele seu Alexandru la tatalu de vecini, adunarea erá aprópe completa, si se compunea din vre-o cincispredece persóne. In oda'i'a dinainte mesele eráu intinse, ér' odaile laterale eráu ocupate de cei adunati, cari 'si petreceáu cu diferite jocuri. Unii 'si incercáu noroculu in coçca, altii eráu cufundati in joculu de dama, ér' altii stateáu impregiurulu unei mese lungi, pe care se vedeáu asiediate nóue popice de lemn. Impregiurulu mesei rotundite la cele dóue capete se trageá o scobitura, prin acésta scobitura se impingéá cu unu batiu lungu unu glontiu de metalu, care mergeá rostogolindu-se impregiurulu mesei si esia afara la capétulu celu-alaltu pentru a merge spre popici, din care resturná, dupa dibaci'a jucatoriului, unu numeru mai mare séu mai micu de popice.

Impregiurulu mesei stateáu nu numai cei doi jucatori, ci si unu numeru mare de privitori, cari aveáu unu interesu nemijlocitu la mersulu jocului, de óre-ce faceáu prinsori pentru siansele unui'a séu altui'a dintre jucatori.

Intrarea judetiului intrerupse jocurile pentru cátv'a têmpu. Toti 'lu salutara intru-o maniera, care manifestá indestulu dragostea si stim'a de care se bucurá din partea cetatieniloru.

„Nu ve opriti in jocurile vóstre, iubitoru vecini. Si eu 'mi voiu cáutá vre-o petrecere. Buna sér'a Deckere, éta ti-amu adusu unu óspe la „economie,“ cá se védia ce se intêmpla in acésta insemnata adunare.“

„Óspetii, pe care mi-i aduce intieptiunea t'a, 'mi suntu bine veniti totu-de-a-un'a," respunse Decker lui Weiss, facându o adênca plecaciune înaintea lui.

„Tóte nóue, tóte nóue," acésta esclamatiiune repetata si sgomotósa se audí impregiurulu mesei de popice. Mateiu Tarapana a datu tóte nóue."

„Haide, ada aici câscigulu," strigà Tarapana, „cà dieu 'mi va prinde bine."

„Cum se nu," se audí vócea ragusíta a lui Timentaru, pe care l'amu întâlnitu dejá pe la sfatu, cându cu afacerea lui Robel. Timentaru dicându acele cuvinte, puse iute mân'a pe tiév'a in care eráu banii si acoperindu-i, continuà a spune: „Tarapana cându a datu a isbitu mész'a cu pe-tiorulu, cu tóte cà s'ar' fi potutu multiamí chiar' cu sguduitur'a glontiului pe care l'a mânatu din resputeri, gliganulu de elu. Asiá lesne-i este a lovi tóte nóue. Dar' nu se prinde, trebue se mai deá inca odata."

„Dar' asiá, én' nu mai spune Timentarule," replicà Tarapana unu uriasiu de omu, „ce credi, cà si aici merge tréb'a cá la timentatululu teu, unde puçinu 'ti pasa de unu caratu séu doi. Destui ómeni suntu pe-aici impregiuru, care au vediutu. Aici nu se póte,— la aceste cuvinte făcù sem-nulu cá-si-cându ar' scapá cev'a sub mésa.

„Ho," strigà Timentarulu cu glasu țifrosu, „credi cà poti face si aici cum o faci cându bati forinii de auru, pe care-i pilesei de nu mai remâne nóue parti din ei. Inse géb'a te incerci cu mine, eu unulu nu voiu suferi se mi-se fure banii din busunariu."

„Cine fura mai multu din lad'a orasiului de câtu tine, mòi pizmiricu," respunse Tarapana. „De cându suntu, n'am vediutu omu pricinasiu cum este àst'a; intréba pe fratii vecini, care au vediutu toti cum am datu."

„Nu dáu nimicu pe marturi'a veciniloru, ei toti s'au prinsu, eu inse am vediutu cu ochii mei, cum ai isbitu in mésa."

„Nu-i tréb'a t'a se judeci pe ómeni, iá-ti mân'a de pe tiéva, ori de unde nu te lovescu."

„Tacere!" strigà unu barbatu betrânu cu o infaçiosiare venerabila, care se apropià de mésa. Erá alu doilea tata de vecinu, Petru Schoser. „Nu vi-e rusíne se faceti asiá galagie, se incepeti gâlcéva in casele unui tata de vecinu si de façia fiindu domnulu judetiu alu nostru. Care dintre voi," se adresà càtra cei dimpregiurulu mesei, „nu a făcutu nici o prinsóre."

Patru barbati declarara la acést'a cà nu s'ar' fi remasítu.

„A-ti vediutu datatur'a lu Tarapana?"

„Dá!"

„Hei si are dreptate Timentarulu séu bá."

„Dá, are dreptate, Tarapana a impinsu de mésa."

„Nu vréu se sciu de marturi'a t'a Gavriila, tu esci supusulu lui Timentaru."

„Dar' voiu trei, ce diceti voi?"

„Eu m'am uitatu bine la jocu," dîsè unulu dintre cei trei, „dar' n'amu vediutu cá Tarapana se fi impinsu de mésa. E dreptu cà a fostu o lovitura tiépena."

„Si noi ne-am uitatu, si n'amu vediutu nimicu," afirma:a cei'alalti doi.

„Vedi Timentare, cà nu ai dreptate," esclamá Petru Schoser. „Fiindu-cà érași te-ai apucatu de gâlcéva dupa afurisitu-ti obiceiui, vei platí 10 dinari in lad'a veciniei; ér' d.-t'a soçiuulu lui, fiindu-cà ai marturisu strîmbu in folosulu lui, vei numerá 5 dinari."

Se vedeá prea bine de pe feçiele peðepsitiloru, cumcà numai presentia judetiului i-i retiéneá dela urmarea gâlcévei. Platira améndoi ce li se dictasera. Timentarulu se departà inse indata, borborosindu nisee cuvinte neintielese si dându din mâni.

Judetiuulu Weiss 'lu vediù. Urmarise din departare acésta mica întêmplare, care facuse o impresiune rea asupr'a s'a, cà-ci erá fudulu si se sêmți vatematu prin faptululu, cà autoritatea s'a nu fù respectata mai bine de acesti ómeni, cari nu se sfîsiera a se certá, cându sciáu cà este de façia si elu. Vediendu acumu si amenintiarile cu mân'a ale Timentarului, nu se mai potù retiéne, ci strigà in urm'a lui.

„Baga de séma nensiorule, se nu tí-se potolésca artiagulu prè fara de veste.

Timentariulu aruncà o privire turbata asupr'a judetiului, dar' nu dîsè nimicu, ci esi.

Afara inse pe strada, borborosi in sine:

„Ho, ho, nene judetie, de ai sci tu, cà amu aflatu pe cine tí-i tu inchisu de multi ani in casele t'ale din fundulu curtiei, nu m'ai amenintia tocmai acumu, cându mai bine cá ori-cându tí-asiu poteá întórce amenintiarea t'a, bagându-te in gróza, dieu in gróza."

Si cu câtu se gândia mai multu la cele întêmpate cu atátu mai multu cresceá ur'a s'a in contr'a judetiului.

Ce-ti este de omu!

Timentarulu n'aveá dreptate a se superá pe nimeni, cà-ci elu insusi incepuse gâlcév'a. Dar' se dîcemu, cà ar' fi avutu dreptulu se fia superatu, atunci ar' fi trebuitu se fia maniatu pe Tarapana, adversariulu seu, ori pe tatalu de vecini Schoser, care 'lu globise, ori pe ómenii, cari marturisisera impotriv'a lui, dar' mân'a s'a se concentrase asupr'a judetiului.

Pentru acele puçine ce strigase in urm'a lui, voiá se-si resbuue in modu cumplitu.

Ce poteá unu piticu cá elu in contr'a unui uriasiu cá Weiss.

Cu vre-o dóue dile in urm'a acestei economii in casele lui Schencater din strad'a mare, unde erá odaia cu vinulu, pe care amu cercetatu-o chiar' la inceputulu istoriei nóstre, erá érași lume multa.

Judetiuulu Weiss trimisese arm'a sângerata impregiuru prin tóte vecinatatile orasiului si pe afara prin comunele din districtulu Brasiovului.

Ast'a voiá se dîca conchemarea resboiniciloru la arme, voiá se dîca apropiat'a isbucnire a unui resboiu.

Ori-cine primíá arm'a sângerata, erá datoriu a se pregatí indata si a se duce la locul si in tîmpulu poruncitu pentru a porní impotriv'a dușmanului.

„N'ar' fi se-lu vorbimu de reu pe judetiulu nostru, cà-ci este harnicu barbatu si omu cutezatoriu. Dar' dicu, cà mai bine am face dieu, déca ne-am intári aici in orasiu si l'am asceptá asiá pe Bathori, in locu se mergemu inaintea lui;“ dîceá unulu dintre beutori, in odaí'a sciuta a lui Schenkater.

„Nici cà te poti asceptá la altu sfatu din gur'a unui croitoriu,“ respunse Schenkater cu sarcasmu.

„Me-he-he!“ îngânara vre-o doi inși de prin giurulu mesei. „Taci capra fricósa.“

„Tocmai tu te-ai gasitu se me iái in batjocura mè barbierulu. — Pâna radi o capatîna nu mânânci o septemâna.“

„Én' vedi se nu-ti spalú gur'a cu sapunu de caramida,“ replicá barbierulu.

„Dar' taceti pentru D.-dieu,“ intervení Schenkater, „bine ve si siede se ve luati in vorbe de batjocura tocmai acum, cându ne pregatimu se dámu pieptu cu vrasmasiulu.“

„D'apoi cine a inceputu óre? Nu Josifu Croitoriuulu? Ce are elu se critice pe judetiulu nostru?“ observá barbierulu.

„Grainulu este slobodu pretutindeni, mai cu séma inse cându omulu se afla inaintea unui ulcioru cu vinu, între semenii sei, póte vorbí si spune parerea. Cátu despre ast'a si eu trebue se-i dáu in glasu lui Josifu, cà-ci si eu dicu, cà in adeveru, mai bine ar' fi facutu judetiulu Weiss, déca ar' fi gatitu tóte spre aperature ér' nu spre întîmpinarea lui Bathori, cà-ci...“

Celu care se marturisise ast'felu cá unu criticu a lui Weiss si aretase, cà este de ace'asi parere cu „me-he-he,“ adeca cu Josifu Croitorulu, nu erá altulu decátu betrânulu lauschenet, pe care-lu audisemu vorbindu dejá in primulú capitolu.

„D.-t'a,“ í-i taiá vorb'a Schenkater, care cá capitánu, nici-decum nu poteá ingadui, cá sè se critice fačia cu elu dispositiunile comandantului supremu, „d.-t'a,“ dîsè elu, „vorbesci asiá fiindu-cà te dóre, cà nu poti esi cu noi impreuna, si ai voi se iái parte si d.-t'a la hârtiulu nostru, ce'a ce numai aici in orasiu ai poté face. 'Ti pare reu, cà voimu se batemu pe Unguri fâra ajutoriuulu d.-t'ale.“

„Te inșieli,“ respunse lauschenetulu, „si mi-e téma se nu te inșieli numai cu privire la gândurile mele, ci si cu privire la isbînd'a nóstra. Bathori a mai batutu si pe altii.“

„Da pe noi nu ne va bate! Uiti cu totulu de ajutoriuulu ce ne-a venitu din partea Româniloru.“

„Români,“ esclamá lauschenetulu, dupa-ce trase o dușca din ulcioru, „suntu buni baieti, dar'

tocmai eri l'am audítu pe Timentaru, pe cându 'lu duceáu la inchisóre.

„Ce, la inchisóre pe Timentaru!“ esclámara mai multi inși cu mirare, „dar' ce a făcutu de l'a dusu la inchisóre?“

„Nu sciti? Se dîce, cà l'ar' fi doveditu, cum voiá se se întielega cu Ungurii,“ dîsè Schenkater.

„Dar' s'a întielesu cu Ungurii? Timentarulu tradatoriu! Nu se póte!“ strigara toti din tóte partile. „Unu omu cu positiune atátu de buna, din nému vechiu, de familia fruntasia!“

„Se dîce, cà la economi'a din strad'a manastirei ar' fi avutu o cërta cu Tarapana, si cà judetiulu fiindu de fačia, l'ar' fi dojenitu. Timentarulu din acelu momentu prindiéndu o mare ura asupr'a lui, a hotarítu se-si resbune vîndiéndu-ne Ungurului.“

„Da, da, se póte dieu!“ afirmá unulu dintre beutori, „cà-ci Timentarulu este cámu pismosu si artiágosu.“

„Ei bine,“ reincepù lauschenetulu, „voiu aveá si eu parte de cuvîntu, ori nu voiti se ve spunu ce am audítu din gur'a Timentarului, cându 'lu duceáu la temnitia.“

„Erá vorb'a de Români, déca nu me inșieli,“ dîsè acum unulu dintre cei care siedeáu in giurulu mesei.

„Dá, vorbiám de Români,“ continuá lauschenetulu, „si éta ce spuneá Timentaru: lasa, lasa numai jupâne Michaille, lasa numai jupâne judetiu, vei vedé tu ce vei patí, cà-ci i-am datu Românu-lui acu in mâna, cá se-ti cîrpésca cojoculu.“

„Si-apoi déca a dísu ast'a,“ obiectá Schenkater, „ce este? Vorbe desierte ale unui nemernicu.“

„Hei, hei,“ esclamá lauschenetulu sucindu din capu, „nu despretiuiti vorbele nimenui. Voi care n'ati umblatu prin atâtea tieri cá mine, si n'ati vedítu prin urmare, cum întîmplarile cele mai mari adese-ori 'si au obêrji'a lorú din lucruri mici, nebagate in séma; — voi nu poteti prevedea viitoriuulu cá mine!“

„Se dícemu chiar,“ insistá Schenkater, care nu voiá nici-decum se ingadue de a-se latí neincrederea printre burghezime, „se dícemu chiar' cà Români ne voru parasí si totusi n'avemu se desperamu, cà-ci ei suntu numai o mâna de ómeni, de-abiá optu sute la numeru.“

„Optu sute din trei mii, suntu tocmai a trei'a parte,“ dîsè acum Josifu Croitoriuulu, „ér' cându e vorb'a de bataie, chiar' si unu singuru barbatu pretiuesce multu.“

„Si-apoi mai este întrebarea, cà óre Români nu voru pândi vre-unu prilegiu, cá se ne lovésca, tocmai cându ne va doriá mai tare.“

„Nu mai cobiti,“ dîsè acum barbierulu, „hai se bemu mai bine intru isbînd'a armelorú nóstre.“

„Cà bine dicei, hai se bemu!“ strigara cei-lalti.

„Intru peirea dușmanului,“ dîsè Schenkater si ridicá ulciorulu la gura.

Si cei'alalti inchinara la rîndulu lorú.

Intru ace'a mai sosira si alti óspeti. Acesti'a adusera vestea cumcá, Bathori s'ar' fi aretatu cu

oștea s'a pe la Heghic și că judetiulu Weiss ar' fi trimisu dejă dupa capitani, că se se sfatușca cu ei asupr'a planului de resboiu.

Tocmai cându vorbiá despre acestea, éta că veni unu aprodu, care pofti si pe Schenkater la sfatu, că pre unulu dintre capitani orasiului.

„Fratiloru,“ dîsê Schenkater, dupa-ce ascultáse soli'a aprodului, „acum s'a sfêrsitu cu traiulu celu bunu. De acum si pâna la respingerea dușmanului am incetatu de a mai fi gazda acestei odâi, si voiu fi numai capitanulu țeului de argasitori. Cátu va tiêneá resboiulu acêsta odaia va stá inchisa, ve poftescu deci se o parasiti, că se me potu duce si eu, unde datori'a me chiama. Voi inse, fratiloru argasitori, mergeti fie-care la vét'r'a s'a, puneti-ve armele in buna rënduiela si fiti gat'a, pentru-cá se poteti fi indata urmatori semnului, ce vi se va dá, cându vomu plecá impotriv'a dușmanului.“

Oșpetii la aceste cuvinte se grabira a se rafui cu jupânulu cárcimariu, si-apoi parasira unulu câte unulu odaia, care fû inchisa indata dupa-ce se departasera toti din ea.

Pe strade erá fierbere mare. Se vedeáu cete de barbati, toti cu armele incinse stându gramada si vorbindu. Sfatulu erá impresoratu de o multîme dêsá, care stateá acolo acceptându cu nerabđare esîrea capitaneloru, că se afle ce hotarîri s'au luat.

Multi dintre cetatienii meșteri cu meserii mai pacînice, de-abiá acum in ór'a unspredecea se gândira a-si pune in stare buna armele lor. Multi ómeni se vedeáu deci esîndu cu cîte unu palosiu pe pórt'a Scheiului si ducéndu-se in ace'a parte a acestui suburbiu, care si astadi inca are numele de Tocile cá se-si ascutia armele si se le curatișca de rugina.

Femei, fete si copii nu se pré vedeáu prin strade, fiindu ocu'ati cu pregatirile mai merunte si cu aprovizionarea mijlúceloru de traiu pentru resboiului. Aici in asta casa se coceá pâne, din-colea carneturi se puneáu in salamura, fetele cârpeáu vestmintele tatiloru si a fratiloru, copii stergeáu armele de prafu, vedeáu de curele si de alte merunțsiuri.

Dar' precum in odaia lui Schenkater parerile nu fusesera unite asiá nici printre grupele de barbati adunati pe strada. Eráu unii care tiêneáu un'a, cá tóta mișcarea ar' trebui se se marginêasca la aperarea orasiului, altii inse, si ast'a erá maioritatea, cereáu in gur'a mare a fi condusi impotriv'a dușmanului.

Erá maioritatea, inse nu o maioritate sincera, a cărei convingere erá pornita din inima, ci acêsta maioritate se compunea, cum se intêmpla adese-ori si in dîu'a de astadi, din acele elemente, care dîcu totu-de-a-un'a asiá dupa-cum dîce si mai marele lor, care inse in casu de nenorocire sîntu cei de-ântâiu de-a parasí pe aceia pe care i adorasé si-i prea slavise pâna-ce eráu inca la putere.

Portile orasiului eráu tôte inchise si strajuite cu trei rënduri de straji. Cu tôte că din orasiu nu mai erá nici o comunicatiune de cátu

numai prin pórt'a dinspre Scheiu, unde totu se mai duceáu si veniáu ómenii cu armele, tôte strajile de pe la porti eráu cu cea mai mare luare a-minte. Nu jocáu in coțca cá de alta-data, nu siedeáu de vorba, ci stateáu mereu la pânda gat'a de a se aperá si plini de temeri.

Prin turnurile dela coltiurile zidului orasiului veghiáu totu ómeni mai inaintati in vêrsta, semnu cá capetenia orasiului, aveá de gându de a intêmpiná pe vrașmasiu in câmpu deschisu ér' nu in dosulu zidurilor. Totu din acêsta cauza serviciulu de patrulare impregiurulu muriloru nu erá infintiatu, de óre-ce ómenii destinati pentru acestu serviciu eráu trimisi afara cá se faca recunósceri.

Capeteniile adunate la sfatu nu luasera inca decisiunea cea defínitiva, ei acceptáu inca se se reintorca vre-unulu dintre aceia, cari fusesera trimisi, cá se faca acele recunósceri.

De-odata se vediu o mișcare inspre pórt'a dela strad'a manastirei. Conducatoriulu ceteloru de recunóscere intorcéndu-se intráse pe pórt'a si inaintá spre sfatu urmatu de ómenii sei.

Lumea cu respectu le făcú locu. Conducatoriulu se dete josu de pe calulu seu si cu scurte cuvinte dete ordinu, cá ómenii sei se mérga a-casa. Elu insusi apucá spre scar'a sfatului si se urcá in susu.

Preste puçinu lumea vediu pe judetiulu Weiss urmatu de capitani esîndu dela sfatu si venindu in josu.

„Traiêasca capitanulu nostru, marele judetiu Weiss,“ strigá multîmea la vederea lui.

„Traiêasca,“ repetara capitani.

Weiss se oprí pe trépt'a cea de pe urma a scârei si strigá: „Se traiti! mâne vomu porni impotriv'a lui Bathori.“

„Urr'a!“ strigá multîmea rangiându-se cu respectu, cá se tréca Weiss si cu insoçitorii lui, care apucara spre casele judetiului.

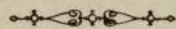
„Eu unulu n'asiu fi facutu ast'a,“ dîsê lauschenetulu, care si elu erá printre multîmea adunata dinaintea sfatului.

„Taci nene, se nu te audia cumv'a vre-unulu dintre slugitorii senatului, cá-ci ar' fi vai de tine. Nu scii, cá este opritu de a cárti in vreme de resboiu!“ dîsê unulu dintre cetatieni, care stateá lînga elu.

„Ba sciu,“ oftá lauschenetulu, „n'am voitu se cártescu, ci am vrutu numai se-mi spunu parerea mea, dee Domnulu se fia gresita.“

(Urméza in Supplementu.)

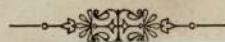
TEOCHAR ALEXI.

Ce e dorulu?

— O sêmtîre ce cuprinde inim'a cea iubitoare, Si o usca — precum usca radi'a calda dulcea flóre; Dar' precum iubescé flóreá, sórele ce-o vescediesce, Ast'felu si-inim'a sdrobita pre acel'a 'lu iubescé Ce-i procura dorulu aprigu si doreri omorítóre!

G. SIMU.

Matusi'a buna.

— Una icóna din viétiá. —

Prelucrare libera, dupa Josefina Flach, de St. C. Z.—nulu.

(Urmare si fine.)

Nu-mi mai vorbiti despre esperintiele altor'a, si se me credi Eliso, cá numai patiani'a propria te face cu minte, si numai prin pagub'a propria 'si cásciga omulu prevederea.“

„Ast'a ar' fi totusi reu, iubite Adolfu,“ replicá logodnic'a. „Pana acum cugetám totu-de-a-un'a cumcá noi suntemu nu numai indreptatiti ci totu-odata si detori a trage folosu din patiani'a altor'a. Dar' se nu mai pierdemu vorb'a asupr'a acestui lucru. Vedi, bunulu meu pariute totusi 'si petrecuse aci in o activitate bogata de binecuvéntari, intrég'a s'a viétiá, si ce'a ce a aflatu in acestu micutiú locu i-a potutu pre deplinu servi spre fericire, pâna la momentulu, cându bunulu Domnedieu rechiamá la sine pre maica-mea.“

„Acést'a 'mi dovedesce numai ace'a, cumcá tatalu teu, a cărui merite si eu le sciu pre deplinu apretiu, este afara de mesura nepretentiosu. Eu nu asiu poteá fi asiá. Singuru numai in lupta cu viéti'a se póte aretá barbat'i'a omului; numai acolo, unde dâmu de resisténtia, avemu obiceiulu a ne pune in lucrare tóte fortele nóstre. Poterea ne cresce treptatu cu pretensiunile ce ni le facemu noi insíne si ce ni le facu altii nóue. Angustele referintie, si intrég'a esisténtia de totulu marginita, in unu atare locu micu, mi-ar' paralisá intrég'a mea putere.“

„Incérca-te iubite Adolfu, — celu puçinu pentru mine!“ se rogá logodnic'a lui.

Dómn'a Selbatescu sprigini acésta dorire. „Remâni celu puçinu câte'va luni aci si studieza suferintiele inainte de a te hotari cu desevérsire!“

„Nu se póte, iubita mama! crede-me, cá totulu nu ar' fi altce'va decâtu tîmpu pierdutu si silintia zadarnica. Si-apoi eu inca asiu dori cá se ajungu odata de mine-statatoriu. — Elis'a e de ani indelungati fidantiat'a mea, óre nu este ce'va firescu, cá amu fierbintea dorintia a pune temelía unei casnicii, in care se potu asiediá pe fidantiat'a mea? Si-apoi cine are mai mare lipsa de vét'r'a si caminulu casnicu cá mediculu? Orasielulu acest'a e prea micu pentru doi medici, si-apoi asiu fi silitu a pagubi pre fiitorulu meu socru, fára de a ajutá fetei s'ale.“

Si-apoi, pre cându Selbatescu se affá singuru cu mama-s'a, i díse aceste'i'a: „Mama, e tîmpulu supremu cá se scotu afara pre Elis'a din acestu cuibuletú. Ea trebuie se cunósca lumea si viéti'a asiá precumu suntu intr'adeveru, si se nu le judece numai dupa ce'a ce a cetitu in unele cărti vechi si seci, prin a căror'a cetire devine chiar' si ea inca inainte de tîmpu, betrána si pedanta.“

Adolfu se hotari a se asiediá in cea mai de aprópe cetate mai mare, si indata si caletori acolo.

Dar' ori-si-care inceputu e greu, si tabl'a asiediata asupr'a usiei medicului, de-ar' fi cátu

de cu mari si gróse litere acoperita nu aduce dintr'un'a pe pacientii doriti. Acést'a o scíá fórté bine si Dr. Selbatescu, si chiar' pentru ace'a nu se descuragiá de locu pentru nedobéndirea rezultateloru oftate. — Cându iucepeá a-si pierde curagiulu, atunci recugetá la fidantiat'a s'a, care 'lu asceptá cu deplina incredere, si a cărei epistole eráu unu echou curatu alu unei iubiri fierbinti si plina de incredere. —

Acum se apropiá tîmpulu, pre cându Elis'a asceptá sosirea Silviei, in loculu sororei venise inse numai o epistola; matusi'a Mandrescu erá mai de multu bolnava, mediculu i sfatuise a se folosi de o scalda mai indepartata, si cu tóta incapacitiénarea unei morbóse poftiá, cá la ace'a scalda se o insoçiesca si Silvi'a, care acum'a ajunsese la etatea de 16 ani.

Si óre poteá Silvi'a a se opune? Si poteá óre se díca, cá nu e justa dorint'i'a matusiei bolnave de a aveá pre lángá sine in atari impregiurari pre jun'a copila, pre care o crescuse si grigise ani indelungati cu o iubire de mama adevérata. — Si-apoi caletori'a, in sene luându-se, ímbiá unu ce nou, unu ce atragatoriu pentru sor'a mai fericita. In urm'a acestor'a, Elis'a trebuiá se se multiamésca precumu nu mai poteá cu desamagirile sperantieloru s'ale. Si precându starea bolnavei pretindeá dupa parere, cá ar' fi de doritu a-si petrece érn'a in Menton séu in altu locu a Rivierei, erá ce'va firescu, cá copil'a adoptiva se remána pre lángá dens'a.

Sub ceriulu domolu alu Italiei reinsanetosiarea dómnei Mândrescu inaintá meru, precându spiritulu bogatu dotatu si sîmtieméntulu vioiu alu Silviei sorbiá in sine farmeculu minunatei naturi ce o incuagiurá — Epistolele adresate sororei s'ale versáu lumina de sóre si amirosa de flori in viéti'a monotona si fára nici o consolare a Elisei.

Si pre cându érn'a pasiá inainte si dela pólele sudice ale Alpiloru, caletorii inca se departáu mai incolo, si in puçine díle ajunserá in Rom'a. In resiediuti'a lunei vechi, in punctulu centralu alu crestinatatiei voiáu a petrece mai indelungatu. Cu o pietate si umilintia nespusa ingenunchiá Silvi'a su mân'a binecuvéntata a locutiitorului lui Christosu, cu o sfitiune plina de pietate pasise preste pragulu minunatei besereci a sf. Petru, si se rogá la mormintele apostoliloru-principi. Dupa acést'a cercetá ruinele adaptate in sângele martiriloru, coloseumului si coridórele s. ale catacombeloru. Ea admirá in vecinic'a cetate resturile artistice din epoc'a cea mai stralucita a anticítatiei, precum si operele geniului inspiratu de o credintia pia a lui Michailu Angelo si a lui Rafaelu — si prin acést'a i-se deschise o nóua lume, o lume feerica despre a cărei'a esistentia ea mai nainte nici cá visáse.

Erá dejá pre la finea primaverei, pre cându matusi'a si nepóta-s'a prin o caletoria a lene se apropiáu incetulu cu incetulu de patria. Prin câte'va orduri de scrisóre o avisá pe Elis'a despre

sosire-i, si cu puține dfile mai târziu se aruncă Silvi'a in brațele tatalui si a sororei s'ale. Dar' acésta fiintia rapitoare érá óre ins'asi Silvi'a? Numai de pre ochii vioi si iubitori potuse se cunoșca Elis'a pe soru-s'a. Figur'a frumoșă a Silviei, cu capulu acoperitu de bucle aurii, cu ochi de copila rfidietori, totu asiá de adéncu patrundietori, se pareá mai multu că salta, decâtu că umbla in cas'a posomorita, si vócea ei clara cá sunetulu argintului adia lingusitoriu urechi'a fie-caru'a; ochiulu fie-cáru'a érá incântatu la privirile ei. Se pareá că ea ins'asi nu e conscia si nici că viséza despre poterea cu care domniá preste toti: pentru fie-care cuvěntu magulitoriu, pentru fie-care cátu de neinsemnatu serviciu multiamiá plina de o naivitate copilarésca. Tatalu si sorus'a o iubiáu si acum chiar' cu ace'a fragedime cá si mai nainte, si ea se sěmtiá fórté fericita, observându, că darurile bogate ce le adusese dela matusi'a ei, se pareá că le face o mare bucuria tatalui si sororei s'ale.

Seriosulu ei tata o numiá numai cu numele de „copil'a mea rupta din sóre.“ — Elis'a se bucurá, fără de cea mai mica invidia, de insusirile minunate ale sororei frumoșe, fără a-si fi facutu cându-v'a intrebaré: cá pentru-ce nu e dotata si ea cu atari daruri ale fericirei sub a căror'a arborare abundanta se aflá sor'a ei. Chiar' si sor'a mai betrâna se pareá că se apropie de scopulu doritu de multi ani; epistolele lui Adolfu eráu in tēmpulu diu urma cu multu mai pline de sperantia.

In urma i succese tinerului medicu, a-si deschide carier'a; acum se poteá cugetá si elu a-si intemeiá vét'r'a s'a propriá. Elu, prelânga tóte cá pasiunea fierbiute a aniloru de mai întâiu incepeá a face locu unei priviri mai calme, — scriá totu-de-a-un'a in unu tonu plinu de iubire. Elisei inse, in tēmpulu diu urma i-se pareá adese-ori că nu ar' fi in stare a impartasi neconditionatu cá si mai nainte unele vederi ale logodnicului ei, cumcă Adolfu se departá si se instrainá din ce in ce de catra ea. Firesce că ea cugetá, că prevederile ei proprie si egoistice suntu pricin'a la tóte acestea, si asiá se siliá serman'a a-si insusi dupa potintia vederile logodnicului.

Acum incunoscintia Adolfu pre logodnic'a si pre mama-s'a despre sosirea mai de-aprópe a lui, si preste scutu urmá in persón'a incunoscintiarea trimisa.

In prim'a óra se exprimá asup'r'a indemnului venirei s'ale; elu rogá pre Elis'a cá se otarésca diu'a, in care dupa tēmpu atātu de indelungatu se o póta luá de soția, si doriá cá acést'a se se întēple cátu mai ingraba. Acést'a érá aprópe prea multa fericire pentru fidantiat'a s'a. Acésta di o visá ea in unu síru lungu de ani, si dispareá indata cá unu visu dupa tredirea ei din somnu; dejá incepeá a crede, că acést'a ar' fi numai o naluca!...

Adolfu se aflá inca la fidantiat'a s'a, descriindu-i referintiele de acum si viéti'a venitóre ce aveáu se-si petréca la olalta.

Elis'a 'lu ascultá in tacere, — ea visáse despre viitoriulu loru cu totulu altu-cev'a. Otá-rírea érá inse facuta, — ea trebuia, cá la ori-ce casu se fia fericita.

Acum se desch.de usi'a, si Silvi'a impresurata cá de o gloria de radiale chiare ale sórelui se infaçiosia pe pragulu acelei'a. Dela tēmpulu, de cându inca Silvi'a cá copilitia parasise cas'a parintiésca, Adolfu nu întēpinase pre sor'a logodnicei s'ale. Fația de o asemenea aparitiune incântatóre, barbatulu âmblatu in lume 'si pierdú cu totulu present'i'a, precându Elis'a se bucurá diu inima de impresiunea ce eserceza asup'r'a logodnicului rar'a frumsetia a sororei s'ale.

Cu o amicétia naiva se apropiá Silvi'a de barbatulu, pre care de ani multi 'lu privia cá pre fiitoriulu soțiu alu sororei s'ale.

Elis'a nu sěmtiá nici-cându mai mare bucuria cá atunci, cându vedeá, că admirá cinev'a cu nesatiu pe Silvi'a.

Adolfu inca trebuia se admire cá si altii stralucitele calitati ale acelei'a, si dēns'a se sěmtiá indemnata a induplecá pre soru-s'a la unu discursu nepretensivu, alegēndu-si datin'a cea mai fírēscu din esperinti'a caletoriloru s'ale.

Selbatescu stateá uimitu. Cátu de chiaru, cátu dela intielesu curgeá vorbirea de pre buzele scaldate in colórea rosei! Ce privire patrunditóre posiedeáu mândrii ei ochi. Selbatescu nu sciá, că se admire mai multu buneti'a sufletului, si sěmtirea delicata a copilei, ce se esprimáu fără de a sci in multe trasuri miutióse, séu dóra cunosciintiele ei profunde, ce se aretáu pretindēnea.

Si-apoi ace'a naivitate copilarésca, ce o faceá se nu scie, cumcă ea e diferita de altii, cumcă e mai pre susu de ei! Ce fericé, ce demnu de invidiare va fi acelu barbata, cáru'i'a i va succede a dobēndi o atare consórta!

In dílele urmatóre se incercá Selbatescu a conveni cu Silvi'a chiar' asiá de tare, precumu acést'a se siliá a incungiurá societatea lui. Glumele ei, rísulu ei celu vioiu amutísēta; tiner'a copila devenise seriósa, adese-ori gánditóre. — Asiá se apropiá diu'a caletoriei s'ale; inca unu anu trebuia se mai tréca pâna ce 'si va revedeá éra cas'a parintiésca.

Rogarea Elisei, cá se participe si Silvi'a la cununia, fú de cátra matusia neascultata, din privirea sanetatiei s'ale sdruncinate; — óre cându se voru mai revedeá sororile?

Si Selbatescu remase inca totu a-casa; elu 'si amēná caletori'a de pe o di pe alt'a, desí la inceputu érá vorb'a, cá va petrece aci numai puține díle. — Amēndóue sororile se afláu in presér'a caletoriei in societatea lui Adolfu, si aseptáu pe tatalu loru, care érá chematu la unu pacientu. Pregatirile pentru caletoria erau dejá facute, fie-care sěmtiá greutatea despartírei apropiânde.

Conversati'a curgeá numai silita, si fie-care se sfiá a vorbi despre despartire.

Dintr'un'a inse observá Elis'a privirile admiratóre, ce le indreptá Adolfu asup'r'a Silviei, pre

cându acést'a stateá cá pierduta cu ochii inchisi. Si intr'adeveru cá Silvi'a erá frumósá, — ea erá o frumsetia uimitóre in acelu vestmentu simplu de colóre alba cá néu'a, care vestmentu i aredicá cu perfectiune frescheti'a junetiei, pre cându bucelele-i bogate eráu legate numai cu petea de colóre azuríu-deschisa... Dar' Selbatescu totusi nu ar' fi trebútu se privésca cu atátu nesatiu la sor'a ei. — Ei se despartira multu mai tēmpuriu cá de comunu. — Si pre cându Elis'a, altu-cum dela natura fórte liniscita, se aflá singura, se sēmtiá cá-si-cum o-ar' scuturá frigurile.

Ea nu mai poteá uitá privirile infocate a logodniculu ei, — vedíu'tau ea bine, ori póte s'a insielatu?

Ea se luptá cu tóta poterea in contr'a acestei nenobile sēmtiri, si nu voiá cá cea mai mica umbra a unei cugetari suspitióse se cadia asupr'a icónei fidantiatulu si a sororei s'ale. — Cu mare graba trecuse in chili'a de dormitu a Silviei, pentru-cá se-i mai sioptésca câteva cuvinte de iubire. Chili'a erá góla... nu, nici acéstá impregiurare nu-i vení Elisei batatóre la ochi, chiar' precumu nu observáse nici palórea feçiei ei lipsite de nurii junetiei, pe care i-o reproduceá cá-si-cu mirare oglind'a de pe mēs'a de toaleta a sororei s'ale. Acéstá sticla cristalina erá dedata a reproduce incântatórele trasuri a unei locuitoře!

Silvi'a aveá obiceiulu de a merge sér'a târdíu in gradina, care giuru impregiuru erá incungiurata cu muru. Numai o singura portitia se deschideá spre gradin'a vecina a familiei Selbatescu, pentru usiorarea convenirei buniloru vecini. La tóta intēmplarea, Silvi'a se va fi aflându in gradina, si Elisei care se uitá prin feréstra, i-se pareá cá póte distinge vestmentulu ei luminos. Ea se reintórse in chili'a s'a, — sēmtiá inse cá-si-cum aerulu ar' fi multu mai greu, mai inabusítoriu cá mai nainte, — óre nu cumv'a se apropie cev'a tempestate? Ea deschise feréstr'a si sorbiá cu neastēperu aerulu de nópte; dar' nici acést'a nu-i adusé cev'a liniscire.

Silvi'a aveá totu dreptulu a parasi chili'a cu aerulu ei celu inabusítoriu; pentru ce se nu faca si Elis'a totu asiá? Ast'felíu 'si voru poteá petrece inca baremi o óra in gradina, conversându un'a cu alt'a. Incetinelu scobóri treptele si trecú prin mic'a curte.

Intr'adeveru! din partea apuséna se aredicáu nisce nori grei si intunecati, cari acoperiáu bolt'a ceriului, — si Elis'a se pareá cá-si-cându ar' sēmti o placere privindu la ei. De securu, cá tempestatea apropienda esercíá o asemenea apesare grea si infricosiátore si asupr'a ei. Cu cáta iutiéla si pe neasceitate se apropiá tempestatea acést'a, si Silvi'a, nesocotit'a copila, nice cá o observá si siedeá totu in gradina.

Trebuiá deci se o faca atenta fâra intârdiare.

Silvi'a trebuiá se se afle de siguru su frunđisíu. Elis'a se apropiá fâra sgomotu de acelu locu, precându unu barbatu de o statura inalta o

prevenise. Potec'a pe care venise acelu barbatu conduceá la portiti'a din zidulu gradinei vecine.

Curiosu lucru!

Acelu barbatu, dupa-cum 'lu aretá intregu esteriorulu, nu poteá fi altu-cinev'a decâtu Adolfu, — ce póte cáutá fidantiatulu ei la unu atare tēmpu? Elu de-abiá o parasise cu câteva patrare de óra!

Acum i audisè vócea, i intielese cuvintele ce le rostiá.

Cu o chiaritate nimicitóre, resunáu la urechile Elisei prin aerulu linu alu noptiei cuvintele: „Silvia, d.-t'a te afli aci? Eu 'ti vedíusemi vestmētulu din feréstr'a mea, si m'am grabitu aci, sperându a te poteá aflá singura, pentru-cá am de a-ti spune cev'a.“

„Pentru ce acéstá tainuire? Noi ne vedíusemi dóra in tóta díu'a. Si-apoi ce ai mai poteá se-mi spui, iubite Selbatescule, dupa-ce odata mi-am fostu luatú dejá remasu bunu dela d.-t'a?“ intrebá Silvi'a dar' cu o vócea nesecura

„Iubite Selbatescule!“... Spune-mi te rogu Silvie, pentru ce esci asiá de rece, straina si fortiata façia de mine? Silvia! nunesce-me odata cu numele de Adolfu.“

„Ce cugetu curiosu!“ replicá Silvi'a, „intr'adeveru cá ast'a mi-o poteái spune si mai nainte; pentru asiá cev'a nu erái nevoítu a veni aci la o óra asiá de neindatinata.“

„Eu am venitu aci pentru a-ti spune, ce'a ce pre lânga tóta incordarea mea seriósa, — nu sum in stare a-o ascunde mai multu in inim'a mea... Silvia, pentru ce me incungiuri de câteva dile incóce? D.-t'a te sfiesci in fienti'a mea de façia, si chiar' si privirea mea 'ti cade cu greu.“

„Intr'adeveru, cá d.-t'a, d.-le Selbatescu, te afli in o mare ratacire! Pentru ce asiú poteá face eu asiá cev'a? ce causa m'ar' poté indemná la ast'a? Dar' te rogu nu me mai retiéneá! E tēmpulu târdíu, si asiú dorí a me reintórce in chili'a mea inca inainte de ce s'ar' bagá de séma lips'a mea.“

„Nu, nu te vei reintórce, pâna-ce nu me vei ascultá! Silvia, eu te iubescu... te iubescu nu cu atragerea copilarésca a unui pruncu necoptu, eu te iubescu cá unu barbatu maturu, care e pe deplinu consciu de sēmtiemintele s'ale. Flacar'a, ce-mi arde inim'a, nu ti-o potu descrie; de cându te vedíusemi pentru prim'a-data, inzadaru lucru pentru potolirea ei, — Silvia, fia-ti mila de chinurile ce suferu!“

„Selbatescule! si d.-t'a poti aveá indrasnéla a-mi spune mie asiá cev'a?“ replicá Silvi'a cu mare fortiare.

„Unu desperatu se incumeta la ori-si-ce, si eu sum desperatu, Silvia, acum scí cá te iubescu, si eu inca scíu, cá impartasiesci sēmtiemintele mele!... O nu mai negá, — eu cetise-mi de multu din ochi-ti ce'a ce gur'a-ti ar' dorí se retaca.“

„Taci, Selbatescule! nu te mai incercá a stórece dela mine o atare marturisire, care ar' fi nedémna de mine!... Ori-si-ce sēmtímu noi in noi, unu atare sēmtiemēntu, pâna atunci, pâna cându lucramu in contra-i, remâne póte o nef-

ricire, dar' indata ce ne lasamu a fi invinsi de elu... devine unu pecatu. D-t'a vorbesci cu sor'a logodnicei d-t'ale!"

„Eu o sciu acést'a," respunse Selbatescu cu vócea-i aprópe stinsa. „Elis'a e asiá de buna, asiá de nobila, si nici-cându n'asiu aveá curagiulu a-i causá cea mai mica superare, desí in anii diu urma ni-amu instrainatu in multe privintie unulu de altulu. Têmpu indelungatu suntemu dejá fidantiati, ea mi-a adusu cá jertfa junéti'a s'a, — fi-mi-ar' óre iertatu a calcá cuvêntulu ce i l'am datu cu multi ani inainte? Astadi intielesesemi, cumcá mâne o se caletoresci de aici, cine mai póte sci, cându si cum ne vomu mai revedé!? Ast'feliu pasiunea mea rupsesse ori-ce stavila! — Acum inse sum liniscitu, promisiunea ce facusemi sororei d-t'ale, inainte de a ve cunósce, o voiu impleni cu tóta scumpe-tatea, si voiu sci a-mi portá nenorocirea cá unu barbatu.“

„Se póte, cá sêmțiemintele ce cugeti cá ai cátra mine te insiela numai. Lupta-te cu barbatie in contra loru, si vei invinge. Indata ce te vei casatori cu soru-mea vei aflá liniscea receruta, sermanulu meu amicu“

„Dá, intr'adeveru, voiu aflá liniscea mormên-tului," respunse elu. „Silvia, crede-me cá cu de-partarea t'a se departa totu-odata totulu ce mi-ar' poteá face acést'a viétia de doritu..., se departa sperarea mea la ori-ce fericire si bucuria pa-ménténa. —

Acumu urmá o pausa dorerósa. Silvi'a se inecá in suspine. Ceriulu durduiá cu mânie, ân-tâiu mai in departare, apoi mai in apropiare si totu cu mai mare taria.

„Nu plânge iubit'a mea!" se rogá elu cu fragedime; „Iacremile t'ale 'mi ardu si topescu inim'a, ele 'mi rapescu curagiulu si tari'a, de cari in nenorocirea mea si a nóstra am chiar' acum cea mai mare lipsa.“

„Remasu bunu, Adolful!" sioptí ea.

„Ti multiamescu pentru acestu cuvêntu, Domnedieu se te ocrotésca, Silvia!" —

Cu pasi iuti se grabí ea cátra casa; ér' elu fâra de a mai reprivi trecú urin portitia; — o radia palida de fulgeru scânteia din intunecosii nori, o a dóu'a, o a trei'a..., grele durduituri de tunete urmáu, viforulu sbiciuia vêrfurile arboriloru, si plófa curgeá in picaturi torentiali.

De lângá frundisii, unde se aflá cá cadiauta in lesnu, se redicá o figura de femeia posomorita, si se leganá cu pasi tremurândi cátra casa, pentru a poteá ajunge in chilia ei, fâra de a fi observata de cinev'a. — — —

Pre cându radiele sórelui 'si reversáu lumin'a loru preste urmele pustiirei de nópte, totulu erá liniscitu in natura. Inim'a Elisei inca erá liniscita si supusa, ea se invinsese pre sine ins'asi si dorintiele-i proprii le oferise cá jertfa lui Domnedieu si fericirei altor'a. La despartirea de cátra sora-s'a, erá in stare a-o imbraçiosia si sarutá cu tóta caldur'a si sinceritatea, — buzele

palide a Silviei inse tremuráu, si o durere ascunsa resuná din vócea ei. —

Indata ce nu se mai poteá vedeá carulu, care duceá pe Silvi'a se grabí Elis'a in chili'a tatalui ei. Uimitu priví Dr. Muntenescu la fica-s'a; erá la o óra cu totulu neobicinuita.

„Ce vêntu te aduce la mine, scumpa Elisa, in têmpu neindatinatu?" intrebá elu. „Altu-cum usioru 'mi potu inchipui totulu. Va trebui se te pierdu in urma si pe tine; chiar' numai eri 'mi spusese Selbatescu.“

„Me iérta, bunule tata, déca te intrerupu" i curmá Elis'a cuvêntulu. „La tóta intêmplarea, cá eu pentru Selbatescu venisemi aci dar' nu asiá precumu póte 'ti inchipuesci d-t'a. Aveá-vei câtev'a momente libere pentru mine?"

„Cum se nu am, copil'a mea! Spune-mi ce dorintia ai?"

„Te rogu tata, cá se spui D-rului Selbatescu, cumcá eu nici cându nu-i voiu poteá deveni soçia, te rogu spune-i acést'a inca astadi — indata.“

Plinu de mirare o ascultá tatalu ei. „Elisa," i dîse dupa ace'a, aruncându o privire scrutátore asupr'a ei, „Elisa, acést'a nu póte se fia vointi'a t'a seriósá si precugetata. Suntu aprópe diece ani, de cându esci logodnic'a lui Selbatescu.“

„Chiar' pentru acést'a vorbescu cu tóta seriozitatea, iubitulu meu tata. Ambii amu petrecutu toti acesti ani in impregiarari de totulu deschiluite, si prin acést'a firea si caracterele nóstre inca s'au schimbatu cu deseversire. Nu ne mai potrivimu unulu cu altulu, si nici-cându nu vomu poteá fi la olalta fericiti.“

„De unde si cum ai ajunsu asiá pre neasceptate la acést'a convingere, Elisa? Chiar' numai eri, tu si Selbatescu eráti cei mai buni amici pe lume!"

„Cugetulu acest'a, in sine luându-se, nu e cev'a nou pentru mine, am trebuitu inse se tacu pâna ce am ajunsu la o deseversita otaríre. Numai in dilele din urma am devenitu pre deplinu in chiaru cu mine ins'a-mi. Se póte, cá Adolfulu acumu la inceputu se va impotrivi acestei dorintie a mele, — preste puçinu inse 'mi va multiami pentru cá i-am redatu libertatea. Te asecuru inse, iubite tata, cá pre viitoriu totusi nu vomu remâne straini unulu de altulu.“

Firesce, cá tatalu ei nu poteá strabate in duplulu intielesu a acestoru cuvinte, si de ace'a se siliá a abate pe fica-s'a dela propusulu ei: „Nu lucrá cu atât'a usiorintia si pripire, copil'a mea! Cugeta seriosu asupr'a lucrului. Si-apoi chiar' si din punctulu de vedere socialu-lumescu cumpenesce bine ce'a ce voiesci a face! „Selbatescu si-a câscigatu si pâna acumu unu renume frumosu, elu e acumu o parthia de totulu buna, — si-apoi tu, scump'a mea Elisa, — trebue se ti-o marturisescu, — nu esci mai multu juna. E o mare intrebare, déca vei mai aveá ori bá ocaziune, de a te poteá maritá.“

„Nu me voiu maritá in veci, — au dóra strica cuiv'a cev'a, déca cu o féta betrâna suntu

mai multe in lume?" dîsè ea suridiîndu cu sila. „Sum datóre inse a ascultá de vócea conscientiei mele, de ace'a, te rogu din nou impartasiesce lui Selbatescu propusulu hotarîtu alu meu! Eu nu dorescu a-lu mai revedea, revederea ar' fi fàra de nici unu folosu, si totu-odata si dorerósa.“

Atunci tragîndu-si inelulu de fidantiare de pe degetu, 'lu puse pe mès'a tatalui ei, — care pre cându ea esiá cu incetulu din chilia, o priviá plinu de dorere si clatiuîndu-si capulu.

Elis'a remase statornica pre lînga propusulu odata luat, si tóte incercarile lui Selbatescu, de a strabate pâna la ea, au fostu zadarnice, — chiar' asiá de zadarnice remasera si rogamințele mamei fidantiatului, care o conjurá, cá celu puçinu se-i descopere motivulu din carè, si se-i dee deslucire, cá pentru-ce a luat o atare superatóre hotarîre?

Serman'a copila i denegá ori-ce descoperire, — si betrân'a femeia, pe care o iubiá atátu de nespusu, se departá plina de intristare din cas'a D.-rului Muntenescu.

Dómn'a Selbatescu caletori dimpreuna cu fiulu ei, fàra cá Elis'a se o mai póta revedea, — cà-ci puçinu dupa despartirea s'a, repausá in braçiele fiului ei.

O jumetate de anu dupa acést'a, dómn'a Mândrescu incunoscintiá, cumcá Silvi'a, care pâna atunci respinsese pre mai multi petîtori cu stare materiala si sociala de frunte, s'a fidantiatu cu Dr. Selbatescu.

Matusi'a se rogá in numele fidantiatorulu pentru binecuvéntarea parintiésca; o epistola a Selbatescului precum si câteva'a rënduri de scrisóre ale Silviei eráu acluse in epistol'a matusiei.

Muntenescu priviá cu uimire la fiica-s'a.

„Scump'a mea copila,“ intrebà elu, „tu ai presêmîtu, ai sciutu inca de atunci, cá asiá cev'a va se urmeze?“

„O nu me mai intrebá, dragulu meu tata!“ siopti Elis'a cu buzele s'ale palide si tremuratóre.

„Nobil'a si neegoist'a mea copila... D.-diu se-ti respilatésca sacrificiulu teu!“ —

Erá sér'a târdiu, doctorulu Muntenescu erá la unu pacientu alu seu — In absentia lui se deschise usi'a dela chili'a lui de lucrare, si in acést'a întrà o féta inaintata in vrêsta, o juna dejá vescedita. Falinariulu ce-lu tiêneá in mâna, 'lu asiediá pre mès'a, si ingenunchiá inaintea unei icóne, a unei june si frumóse femei, — care icóna se aflá asiediata pe paretele din façi'a mesei de scrisu.

„Promisiunea ce ti-am facutu-o e implinita, — Silvi'a va fi fericita,“ suspinà ea cu o vóce inabusita, pre cându preste façi'a-i vescedita síroiáu nisce lacremi fierbinti. „Scump'a mea mama, privesce-me din loculu sântu unde te affi si me binecuvénta!“ —

Preste puçinu tîmpu, Silvi'a deveni soçi'a lui Selbatescu. Tatalu ei erá de façi'a la cununia... dar' unic'a ei sora, serman'a Elisa, erá impiedecata prin unu morbu, cine scé trupescu séu se

póte cà mai multu sufletescu?... a luá parte la acea serbare familiara.

Elis'a de aci incolo nu mai traiá pentru altu-cinev'a, decátu numai pentru tatalu ei; acést'a sermanulu 'si dá tóta silinti'a, cá prin iubirea lui fierbinte se suplinésca, si déca nu pe deplinu, celu puçinu incátv'a, amar'a pierdere ce indurà nefericit'a Elisa. Se recerù inse tîmpu indelungatu, pâna ce ranele sufletesci ale acesteia incepeáu a se vindece séu mai bine dîsu a-si mai pierde din suferinti'a ce-i causase.

Câtiv'a ani dupa acést'a se stramutá si doctorulu Muntenescu la celea eterne, in urm'a unui morbu scurtu dar' violentu. Celu din urma cuvêntu alu binecuvéntarei parintiesci 'lu adresá fetei s'ale mai betrâne, Elisei, si lucru fôrte firescu, cá aprópe intréga averea s'a o lasá acesteia.

Silvi'a Selbatescu, soçi'a medicului renumitu si fôrte cautatu, nici cà aveá cev'a lipsa de neinsemnatulu lasamêntu alu tatalui ei.

Preotulu opidului, ajunsu la betrânetie adênci, urmá preste puçinu vechiului seu amicu; sor'a lui se mutase la alti consângeni din departare.

Elis'a, serman'a Elisa, stateá acumu singura singurea in acésta lume, si pre lînga tóte, cá cumnatulu ei si sora-s'a Silvi'a i oferiau in epistole repetite, unu asilu in cas'a loru, ea respingéa cu deseversire ori-ce îmbiare.

Desi prin ajutoriulu rogatiunei si a munciei neobosite, dupa o lunga si grea lupta, invinsese tóte pe deplinu, totusi nu se potuse mai multu otarí a locu cá sora sub unu coperisiu cu acelu barbatu, care i posiedeá cându-v'a intrég'a ei inima.

Acum primi o epistola dela matusia-s'a Carolin'a, dela sor'a mai betrâna a mamei s'ale.

Cuprinsulu epistolei erá urmatoriulu: „Soçulu meu e mortu, pe unic'a mea copila o perdusemi inca in cea mai frageda etate a prunciei s'ale, si acumu me affu chiar' asiá de singura precum te affi si tu. Starea mea materiala, fàra a-o poteá numi de stralucita, 'mi asecuréza viitoriulu fàra de a me teme cà voiu ajunge cându-v'a la miserie séu la indurarea altor'a, — déca tu, iubit'a mea nepóta, te vei multiamí cu iubirea unei femei betrâne si cu viéti'a ce o vomu petrece in unu orasielu micuti, neinsemnatu, atunci te grabesce a veni la mine si ffi fiic'a mea.“

Numai cu greu se potù Elis'a despartí de loculu nascerei s'ale si de mormintele scumpiloru ei parinti; — totusi puçine septemâni dupa primirea epistolei de susu, ea se aflá dejá in cas'a matusiei s'ale, si inca cu firmulu propusu a nu o mai parasi de locu. — Dar' si dílele acestei fericiri liniscite eráu numerate, — puçinu tîmpu dupa acést'a se stramutá si matusi'a Carolin'a acolo, de unde nu se mai dá reintórcere, lasându-si tóta averea nepótei s'ale, care nici in visu nu cugetá la asiá cev'a. Serman'a féta betrâna, dupa firea ei fôrte modesta, deveni dintr'un'a mai multu decátu neatêrnatóre de cinev'a, ma ea se considerá pre sine de bogata. Ce aveá inse de-a face acumu, de ce se se apuce?

Ea sémțiá în sine, cá înca are destula voie si putere de a mai face cev'a, si se straduiá a dobândi o óre-care ocupatiune multiamitóre, a ajunge la implinirea unui scopu alu vietiei s'ale, a câscigá o inima pe care o-ar' iubi cu fragedíme, si pe care i-ar' fi si iertatu a-o iubi.

De-odata se aflará doi petítori, cari doriáu a-i dobândi mân'a. Celu de ántáiu priviá mai multu la avere decâtu la betrân'a mirésa, si elu fusese indata si fâra celea mai mici formalitati indepartatu. Façia de alu doilea inse, otarírea erá multu mai anevoiósá; acest'a erá unu omu demnu si de tóta lumea pretíuitu, unu barbatu pre lângá care, si cu care ori-ce femeia cu minte s'ar' fi potutu fericí cá soçiá; si serman'a Elisa, in urm'a urmeloru i dechiará si acestuí'a, cá nici-cându nu se va maritá. —

Selbatescu si Silvi'a petrecuse aprópe doispredece ani la olalta, singuru numai odata i-i revedíuse Elis'a dupa mórtea tatalui ei.

In casatori'a loru 'si aflara fericirea dorita, dar' totusi nu pe deplinu, pentru-cá ceriulu nu-i binecuvântáse cu prunci.

Renumele de medicu alu Selbatescului se latí din dí in dí; de-abiá mai poteá fi in stare a multiamí pre toti clientii si pacientii, cari i-se adresau in diferitele loru nevoi. Venitele inca i cresceáu si inmultíáu din ce in ce mai tare; elu tiéneá o casa stralucita in care primiá pe elit'a societatiei, si soçi'a s'a cu cultur'a-i superióra i stateá cá o démna tovaresia intr'ajutoriu. — In urm'a urmeloru éca erá se se implinésca si celu mai fierbinte doru alu soçiloru: Silvi'a poteá sperá a ajunge si la bucuriile de mama. —

Intr'un'a din díle se spariásera cáii Selbatescului, frânele se rupse in mân'a cocieríului si cáii spariati si desfrénati fugeáu cá turbati de-alungulu stradei cu caret'a, pâna-ce acest'a se prefacú bucatiele. Nefericitulu medicu fú scosu de su ruinele caretei fâra sémțiri si sângerându din o grea lovítura a capului. Silvi'a, serman'a Silvia, aprópe smintita de spaima strigá dupa ajutoriu, si chiar' dupa ajutoriulu sororei s'ale.

Si strigatulu ei dorerosu nu fú indesiertu.

Abiá o óra dupa primirea intristatórei incunoscintiari, Elis'a se adá dejá pe cale. Numai dupa sosirea ei, si dupa privirea si imbraçiosiarea ei de cátra Silvi'a, i-se desfacú dorerea si desperarea acestei din urma, din amortiel'a in care se aflá, dându cursu lacrimiloru usuratóre.

Starea ranitulu inse erá cu totulu desperata, totusi câteva'a óre dupa sosirea Elisei, 'si deschisese ochii inpainginati, — o recunoscú... „Elisa tu esci aci... pe soçi'a mea, pe copilulu meu inca nenascutu... pe amândoi tí-i incredintiezu tie.“ gângavi elu cu fortiare si cu cuvinte intrerupte.

„Primescu incredintiarea ce mi-o faci Adolfe, si o voiu impleni cu scumpetate,“ respunse ea. —

O linisce profunda adumbrí façi'a suferitoriului, se vedeá cá de grigile acestei vietii se sémțiá scutitu, — cuvintele serbatoresci a Elisei 'lu cru-

tiasera de acestea si preste câteva'a minute 'si daduse ultimulu seu respiru.

Starea veduvei erá inspaimântatóre, — ea nu mai erá destoinica a-si regulá afacerile s'ale, tóte acestea trebuí se le reguleze Elis'a in locul ei. Resultatulu cercetariloru amenuntíte, făcute de cátra Elis'a, erá neimbucuratori.

Selbatescu, pre lângá tóte venitele s'ale destulu de frumóse, lasá dupa sine o avere de totulu neinsemnata. La tóta întemplantarea, cá elu cugetá la unu siru lungu de ani ai vietiei, de ace'a duceá o viétia, care la totu casulu corespondeá veniteloru s'ale, nici-cum inse ingrigirei pentru viitoriu.

Menagiulu casnicu de pâna acum nu se mai poteá sustiéneá si acel'a trebuié fâra amênare intre-lasatu. Mijlócele banali ale Silviei nu eráu de ajunsu cá se mai traiésca cu neatêrnare in unu atare orasiu, de ace'a sfatui Elis'a pre nefericit'a s'a sora, cá se se stramute cu totulu la ea si se locuíesca impreuna.

„Precum doresci tu Elisa, asiá se fia, mie si asiá mi-e totu un'a!“ i respunse serman'a veduva in nepasarea ei apatica. Medicii aprobáu propusulu binevoitoriu alu Elisei, — ei afláu, cá ar' fi tare de doritu si de o mare lipsa, cá nefericit'a veduva se se departeze din locul, care in totu minutulu i revocá in memoria trecutulu cu fericirile si nefericirile s'ale si Elis'a luá cu sine pe sora-s'a neconsolabila si o duse in orasielulu liniscitu in care locuíá — Silvi'a erá cu totulu frânta, ea erá cá icón'a unei nenorociri desperate, adêncita in cugetari posomoríte.

Plina de o ingrigire dorerosá priviá Elis'a adese ori la iubít'a s'a sora si cugetá in sine: óre déca ar' mai trai tatalu ei, ar' mai poteá recunósce in acésta fiintia dabalata pre fica-s'a, pe care cu mândrie o numiá cându-v'a: „rupta din sóre?“

Elis'a 'si intemeiá tóta sperarea pe viitoriu, pre cându adeca sémțiemintele nóue si sante ale iubirei mamesci va versá o nóua viétia in flórea palita si ofelita, si prin acésta legatura firésca o va înçopciá din nou de paméntulu pe care traímu. Tóte inse inzadaru!

Preste puçinu têmpu urmá Silvi'a, pre atátu de cu ardóre iubítulu ei soçi in caletori'a-i vecinica; — înainte de a mori inse, 'si asiediá cu incredintiare in braçiile sororei iubítóre pe micuti'a s'a copilitia.

Prin acést'a, desi in modu destulu de dorerosu, ajunsese Elis'a la dorit'a tiénta a vietiei s'ale. De unu siru lungu de ani se ocupá matusi'a cu crescerea ántáiu trupésca, si-apoi cu crescerea sufletésca a micutiei si orfanei s'ale nepóte. Dar' tóte silintiele s'ale fusera bogatu resplatite prin sincer'a iubire a orfanei, si bunulu Domnedieu i ajutáse a poté prestá nepótei s'ale o viétia de o junetia fórte fericita.

Urmá inse têmpulu, pre cându copil'a dejá crescuta nu se mai poteá multiamí cu iubirea mamei-matusie si pre cându in inim'a fetiórei se tredíse alte sémțieminte mai pasionate.

Elis'a nu-si uită propri'a s'a junetia, — ea inca cunoscuse fericirea amorului, si doria fierbiute, că pe copiliti'a Silviei, pe acestu scampu clenodiu a lui Adolfu, se o védia asiá de fericita precum numai se póte pe acestu pamentu.

Plina de fericire asiedia mân'a nepótei si ficei s'ale adoptate in mân'a unui demnu barbatu, a cărui viétia de pâna acólea i ofería unu gagiú destulu de securu pentru viitoriu, si oftá din adênculu inimei s'ale că pre jun'a parchia se o adumbreze celu mai sântu, celu mai bogatu daru domnediescu. —

„E sperare,“ incheia vorbitóri'a, „cumcá lucrarea matusiei va avé sfêrsitu bunu. O de-ar' dá bunulu D.-diu, că in fericirea nepótei s'ale se aiba o séra vesela a vietiei s'ale multu sbuciumate.“ —

„Ce se fia acést'a, tu plângi, scump'a mea Emilia?“ intrebá betrán'a dama, aplecându-se plina de iubire nespasa preste copil'a, care se alipiá strinsu de ea; „afátu de tare te-a petrónsu enararea mea? Ómenii, pe cari tí i-am descrisu au traítu intr'adeveru si au suferitu... Fia inse multiamita tatalui cerescu, că: Silvi'a si Adolfu nu au fostu in nicio o privintia peccatosi!“

„Matusia, scumpa si iubita, — óre bine te-am priceputu?“ esclamá Emili'a aredicându-si mândrii ochi in lacrimi scaldati. „Intr'adeveru s'a petrecutu celea ce-mi spusesi cu atât'a mişcare sufletésca?“

„Taci copil'a mea, se nu mai amintesci nici unu nume: Noi amêndóue ne intielegemu si fâra cuvinte. Eu cu istorisirea mea nu voise mi altucev'a decâtu a-ti aretá, cumcá amorulu adevératu este adese-ori mai intimu atunci, cându inim'a iubitoria e in stare a-si sacrificá propri'a s'a fericire pentru binele, folosulu si fericirea altor'a. Dar' stergeti lacrimile, sufletielulu meu!... Dóra nu voiesci că fidantiatulu teu se te intêmpine fiindu-ti ochii rosii de plânsu? — Cu ce repediune trecuse têmpulu că pre nesciute, pre cându 'ti enarasemi celea de susu! Inzadaru, betráneti'a e odata asiá, ea nu-si mai póte schimbá firea, betráneti'a e guraliva, ea are cea mai mare bucuria si desfatere, cându se aude pre sine-si vorbindu!... Dar' lasamu tóte la o parte: Niti'a trebuie se sosésca indata.“

De-abia resunara ultimele cuvinte de pe buzele matusiceí-maice, o careta usióra de caletoria zuru pe strada in josu si se oprí inaintea gradinutiei. — Ioniti'a, esclamá Emili'a, si sburá câtra usia. Dar' de-odata statú pe locu, o rosiatia profunda purpuria se reversá preste faci'a-i candida, — ea priví la matusia-s'a, cá-si-cum ar' voii se o intrebe de cev'a; acést'a precepêndu-o 'si dâdu-se semnulu de invoie.

Unu barbatu june sarí afara din careta si inaintá cu mare graba prin gradinutia, pre cându aparú Emili'a in usi'a casei. — Elu strinse cu neastêmpu in braçiele s'ale pre multu iubít'a s'a mirésa. Ér' susu din feréstia priviá betrán'a dama cu unu surisu dulce si vioiu la jun'a parchia!

CRESCEREA COPIILORU IN FAMILIE

DUPA CERINTIELE SCÓLEI.

— *Consilie practice pentru parinti.* —

(Urmare si fine.)

III. *Crescerea morala séu nobilitarea inimei.*

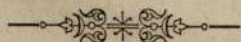
Crescerea si invetiatur'a, ce trebuie se o primésca copilulu in familia si in scóla, are de scopu nu numai de a dá trupului vêtosi'a si tari'a de lipsa, nu numai de a imbogati mintea cu totu feliulu de cunoscintie folositoare, ci si de a-i indreptá judecat'a, sêmtiulu si voi'a lui spre totu ce este bunu, folositoriu si maretu, cá as'feliu omulu se fia nu numai cu trupulu sanetosu si cu mintea luminata, ci si cu inim'a buna si aplicata spre totu ce este bunu, frumosu si adevératu.

Crescerea si ingrigirea trupului omenescu mai nimeritu se póte asemená cu radecin'a unui pomu, crescerea si luminarea mintiei cu trunchiulu si cu ramurile pomului: ér' crescerea morala séu nobilitarea inimei, cu flórea si cu ródele pomului. Suntu frumosi pomii cu radecini puternice si adêncu imprasciate in pamêntu, cu trunchiulu dreptu si ramuritu frumosu, dar' cu multu mai multu pretiuesce pomulu acél'a, care pre lângá acestea aduce si róde bune, gustóse si sanetóse. De asemenea este placutu si omulu bine crescutu, vênjosu si sanetosu la trupu, este multu cãutatu si pretiuitu omulu cu mintea agera, destépta si infromsetiata cu totu feliulu de invetiaturi si cunoscintie folositoare, dar' cu multu mai multu este placutu, cãutatu si pretiuitu omulu acél'a, care pre lângá acestea mai are si o inima buna si impodobita cu totu feliulu de vêtuti morale; totu-de-a-un'a gat'a a sevêrsi binele, a servi vêtutii si a fugí ori-cându de reu. Numai omulu, care intrunesce tóte aceste cerintie, este adevératulu omu fãcutu dupa chipulu si asemenarea lui Domnedieu. — Din cele aci pe scurtu disé, lamuritu, se vede, că crescerea morala in crescerea intréga a omului este nu numai o parte de lipsa, dar' forméza partea cea mai de frunte, este culmea si corón'a intregéi cresteri a omului.

Scopulu cresteréi morale este acél'a de a dá vointiei omului o cale adevérata, a-i nobilitá inim'a si a-i formá caracterulu moralu, prin sêmtieminte nobile si prin vêtuti morale crestinesci.

Cele mai nobile si mai frumóse dintre sêmtiemintele ce trebuiescu cu ingrigire cultivate in inim'a copiiloru suntu: sêmtiulu religiosu, sêmtiulu moralu si sêmtiulu esteticu.

1. Sêmtiulu religiosu si cultura lui. Sciutu este, că pe pamêntu nu aflamu nimicu statornicu si nesupusu stricatiunei. Nu ne potemu increde cu statornicie si cu sigurantia nici in numerulu prietineloru si cunoscutiloru, cá-ci in vremea necasului si a nepotiutei cei mai multi fugu si ne lasa singuri, precum nici in poterea si vêtosi'a nóstra proprie, cá-ci scimu prea bine la câte necasuri si suferintie suntemu si potemu fi espusi mai in fie-care dí si césu. Acést'a o cunóscemu si mai

multu atunci, cându bóle epidemice ori naprasnice si resbóie crâncene secera viéti'a a mîi si millióne de ómeni numai in câtev'a minute, séu cându poterea ceriului ne amenintia cu trasnete si cu fulgere, — atunci sêmtîmu, cà numai noi de noi, nu potemu nimicu impotrîv'a loru; totu ce ne remâne este increderea nôstra nemarginita in bunulu Domnedieu, care póte tóte si care ne ajuta cu prisosintia totu-de-a-un'a, cându 'lu chiamam cu inima curata. Fára ajutoriulu si scutulu lui Domnedieu, tóte opintirile si lucrarile nôstre n'au nici o temelie sigura, suntu zadarnice. A ne aflá totu-de-a-un'a sub scutulu si ingrigirea lui Domnedieu este mângaierea cea mai mare a inimei nôstre. A ne scîi totu-de-a-un'a aperiati si scutiti de mán'a lui Domnedieu, este unu sêmtiu fórté placutu pentru noi si sêmtiulu acest'a este sêmtiulu religiosu.

Mijloculu celu mai de frunte, prin care potemu desvoltá si cultivá in inim'a copilului sêmtiulu religiosu este rogatiunea.

„Róga-te si lucra!“ asiá dîce o vorba remasa dela strabunii nostri. Róga-te totu-de-a-un'a inainte de a te apucá de ori ce lucru, cà bunulu D.-dieu se indrepteze gândirea t'a si pasii tei spre sevêrsirea faptei celei bune.

Fie-care scîe, cà dupa-ce 'si face rogatiunea cu inima curata càtra Domnedieu, se sênte mai usioratu de necasuri si suferintie. Par'ca singuru sênte, cum se asiédia balsamulu mângaierei si alinarii suferintieloru pe inim'a s'a, cându s'a rogatu cu inima curata catra D.-dieu. Rogatiunea usioréza intristarea inimei, maresce bucuri'a nôstra si ne dà curagiu si potere la ori-ce lucru bunu si folositoriu. In totu tîmpulu suntu vînturi furtuóse, care trecu cu furie preste inim'a nôstra si o usuca; rogatiunea inse e róu'a, care o recoresce, e balsamulu, care i alina dorerea.

De aci urméza, buniloru parinti, cà inca de mici se le impletiti mánile copiiloru vostri inaintea unei icóne sfînte si se-i invetiati a se rogá cu pietate càtra D.-dieu a-tóte-tîfortiu càtra preacurat'a fetióra Mari'a, càtra ângerulu pazitoriu si catra sfîntii, pe care î-i cinstesce beserica nôstra.

Rogatiunile, care le invetiati pe copii vostri, se nu fia nici-decumu lungi séu grele de intielesu; — cu atât'a mai reu este a-i pune cu sil'a séu de frica se se róge. Nisce rogatiuni mici, scurte si usióre de intielesu suntu cele mai potrivite pentru copii pâna la etatea de siese séu optu ani. De aci incolo ei incepu a pricepe si rogatiuni cev'a mai lungi si mai grele, pe care le si invétia si le dîcu cu placere. Apoi parintii suntu datori a-i duce domineci si serbatori la beserica si a-i deprinde a ascultá cu pietate cuventulu lui Domnedieu, éra la tempulu seu a-i impartasi cu sfintele taine.

Pentru-cá sêmtiulu religiosu se se inradecueze si mai avîncu in inim'a copiiloru, parintii le povestescu adese-ori istorióre potrivite din s. Scriptura, din viéti'a ómeniloru bine placuti lui D.-dieu, precum si din intîmplarile dîlnice, ce se

desfasiura dinaintea ochiloru loru. Cându copii potu ceti cum se cade, parintii le dáu cá se cetésca ei insfisi ast'feliu de istorióre.

Sêmtiulu religiosu cresce si se intaresce in inim'a copiiloru si prin ace'a, déca i dedam a fi cu temere càtra D.-dieu, a cinsti cu supunere lucrarile domnedieesci si a respectá cu cuviintia persónele sfînte séu sfinfite. Cându dîcemu acestea, lasam a se intielege, cà fie-care parinte se fie unu chipu deseversitu de religiositate, unu chipu, in care sêmtiulu religiosu se fia asiá dîcîndu intrupatu, pe care copilulu se-lu aiba totu-de-a-un'a cá pilda víua dinaintea ochiloru sei; pentru-cá o pilda buna face mai multu decátu sute de reguli si porunci date, ér' copilulu mai usioru face ce vede, decátu ce aude.

2. *Sêmtiulu moralu si cultur'a lui.* Sêmtiulu moralu se nasce din aplicarea ce o are omulu de a ocoli reulu si a urmá totu-de-a-un'a binele. Cà se potemu scîi, cându si cum avem a urmá binele si a ocoli reulu, bunulu D.-dieu a scrisu in inim'a nôstra legea s'a, care ne spune totu-de-a-un'a prin versulu ei, ce este bunu si ce este reu. Acésta lege este cugetulu séu consciinti'a nôstra. Cându omulu urméza si implinesce binele, consciinti'a s'a este liniscita, si dimpotriva, cându urméza si sevêrsiesce ce este reu, consciinti'a lui 'lu mustra neincetatu si pecatulu sevêrsitu 'lu aduce totu-de-a-un'a inaintea omului, dupa-cum dice psalmistulu: „Si pecatulu meu inaintea mea este pururea.“ Acestu viersu sfântu din inim'a nôstra, omulu 'lu póte inadusi si strivi prin faptele sale cele rele, asá cà elu se preface apoi in concienti'a cea rea din omu, care 'lu îndemna in urma a face totu ce e reu si a fugi de bine.

Consciinti'a se póte intari si indreptá spre bine prin invetiaturi bune, prin dedarea la fapte morale, asiá cà cu tîmpulu ea devine o vóce puternica si stapênitóre in omu si-i spune totu-de-a-un'a fâra gresiéla, cà si unu judecatoriu dreptu si nemituitu, déca face bine séu reu.

Consciinti'a dara este poterea cea mai nobila, cea mai frumósa si mai inalta din omu, care 'lu lumineza cà sí o factia in intunereculu noptiei, in tóte lucrarile si faptele s'ale, mustrându-lu neincetatu, déca s'a abatutu cumv'a din calea binelui si resplatindu-i ori-ce fapta buna prin multiamirea sufletésca, care o aduce cu privilegiulu acest'a in inim'a omului si care numai singura póte formá adeverat'a fericire pe paméntu.

De-aci se vede, cà a desvoltá consciinti'a in copilu si a-o indreptá spre totu ce este bine, este o detorie de frunte a fie-cârui parinte iubitoriu de fii sei si rîvnitoriu de implinirea legeri domnedieesci.

Copii suntu nescuturi, nepatiti si nepriceputi; ei nu cunoscú calea, pe care se apuce spre bine si nu scfu, cum se ocolésca reulu. Povetiuitoriulu si calezulu celu mai bunu alu copilului, care se-i arete calea cea adeverata, pe care are se mérga totu-de-a-un'a si se-i spuna, cum are a se feri de reu, nimenea altulu nu póte fi decátu parintii.

Parintii sunt povetiuitoriu, calezulu si ângerulu celu bunu si aperatoriu alu copiiloru. Pentru-câ bunulu D.-diu mai multu câ in ori-care alta fiintia, in inim'a parintiloru a saditu cu prisosintia sântiulu de iubire câtra copii si urmasii sei, sântiu prin care se potu sevêrsi fâra pregetu tôte acestea.

Unu lucru inse, se nu-lu uite nici-odata parintii: Povetiuirile, invetiaturile, pildele si faptele bune séu rele ale loru totu-de-a-un'a trecu de moscenire in sufletulu copiiloru loru.

Déca câ parinti a-ti sciutu povetiuut si indreptá bine pe copii vostri, bine voru urmá si ei, déca i-ati povetiuutu si indreptatu reu, reu voru urmá si ei. De veti semêná binele in inim'a loru, binele si fericirea loru va resari si de veti sadi reulu, reulu si nefericirea va incolti in sufletulu loru, câ nu poti secerá grâu curatu unde ai semênatu neghina si polomida, si nu poti culege fructe bune din pomulu, pe care nu l'ai oltuutu si nobilitatu cum se cade inca de cându erá micu.

Cresceti dara si dedati pe copii vostri inca de mici in naravuri curate si datini bune! Dedati-i a traí totu-de-a-un'a dupa legile morale pâna atunci, cându ei singuri voru fi in stare a face acést'a si fâra povetiuirile si indemnarile vóstre! Cându faceti acést'a, nu uitati nici ace'a de a-i aperá de alte naravuri urite si rele, pe care le vedu si le invatia fórte usioru dela copii cei reunaraviti si destrabalati. Sciti vorb'a, câ „insoçirile rele strica naravurile bune,“ si ast'feliu munc'a si straduintia nóstrea de pe mai multi ani, devine zadarnica si fâra folosu.

Dupa-ce ai aratu si semênatu ogorulu cum se cade, si dupa-ce au resaritu bucatele, pâna a nu veuf inca cu cós'a séu cu secerea se le seceri, este de neaperata lipsa, câ adese-ori se mai dáí pe la ele si se le plivesci de burueni, câ-ci altumintrelea in locu de bucate curate, seceri amestecate cu neghina si polomida. Copilulu fórte lesne aluneca spre reu. De ace'a elu nu trebuie lasatu nici-odata de sub ochii vostrii, pâna-cându consciintia din elu este destulu de desvoltata si de puternica, încátu ea singura se-i fia de-aci incolo in loculu vostru câ aperatoriu dela reu si indemnatoriu puternicu spre bine. Inse pâna a deveni consciintia din copilu asiá de puternica, abiá este de ajunsu unu tîmpu de 16 séu 18 ani. Pâna la etatea acést'a, poterea consciintiei din copilu trebuie se fia inlocuita ori spriginita de consciintia si mintea parintiloru si a crescatoriloru lui.

3. *Sântiulu esteticu si cultur'a lui.* Privindu cu luare a-minte natur'a si tôte lucrurile din ea, aflamu cea mai mare, cea mai deseversita si mai frumósá rânduéla si armonie. Omulu stându in faci'a acestei intieptate intocmiri si neperitóre frumseti a naturei si a lucruriloru din ea, se intréba cu mirare: óre cine va fi intinsu ceriulu câ o pele de-asupr'a capului nostru si paméntulu câ o temelie sub petiórele nóstre? Cine a rânduítu sórele spre luminarea dilei si lun'a spre luminarea noptiei? Cine va fi in frumsetiatu bolt'a ceriului cu mi si milióne nenumerate de stele,

cari câ nisce factii aprinse ne luminéza in intunereculu noptiei? Cine a lasatu aerulu spre resuflarea nóstrea, foculu spre incaldirea nóstrea si ap'a spre recorirea nóstrea? Cine a lasatu atâtea dobitóce spre ajutoriu nostru si atâtea róde spre hran'a nóstrea? Cine a impodobitu paserile ceriului cu penele cele mai frumóse si a imbracatu câmpii cu atâtea flori mirositóre? Cine ne-a ziditu pe noi si ne-a pusu se stapánimu preste tôte fapturile de pe paméntu? Nimenea altulu decátu intieptulu si prea bunulu Domnedieu.

Privindu dara lucrurile din natura ajungemu la cunoscintia unui adevératu Domnedieu, care pre lânga ace'a câ desvólta si intaresce in noi sântiulu religios, descépta si cultiva totu-odata in noi si sântiulu pentru frumsetile naturei, cu unu cuvéntu pentru totu ce este frumosu si adevératu, si acést'a este sântiulu esteticu.

Pentru-câ se potemu desvólta in copilu sântiulu esteticu, este de lipsa, câ parintii se-lu conduca adese-ori in natur'a libera si se-lu faca a privi si admirá cu luare a-minte frumsetiele naturei, precum si rânduél'a si armonia cea neschimbata din ea. Totu asemenea 'lu va dedá a privi si cercetá de-aprópe lucruri frumóse facute de mâni omenesci. Atátu la privirea lucruriloru din natura, câtu si la cele facute de mâni omenesci se-lu deprinda a face deosebire între ce e frumosu si uritu, deseversitu si nedeseversitu. Sântiulu esteticu se desvólta in copilu si prin ace'a, déca 'lu dedamu a vorbí totu-de-a-un'a vorbe frumóse, éra nu ocarí si batjocuri, cum se întâmpla de multe si nenumerate ori, câ-ci prin acestea in locu de a desvólta in elu sântiulu esteticu, 'lu tîmpimu si-lu strivimu. Afara de acestea, se-i dedamu a umblá totu-de-a-un'a curati intru tôte si a observá cu mare bagare de séma regulele de bunacuvintia faci'a de alti ómeni. In urma nu numai sântiulu esteticu, ci si celu moralu se cultiva si devinu unu isvoru nesecatu de fericire pentru copii si o mângaiere si o linisce neaseménatu de mare pentru parinti, déca inca de mici i-au deprinsu intru ascultare, supunere, cîinstire, iubire si multiamire firésca câtra parintii loru. Acestea sunt vîrtutile cele mai nobile si mai frumóse, ce trebuie se le aiba ori-ce copilu, de ori-ce vrésta si stare. Pentru a a se poteá nasce in copii aceste nobile vîrtuti, se cere multu tactu si multa intieptiune si iscusintia din partea parintiloru. Déca parintii sunt in dreptu a cere aceste vîrtuti dela fii loru, atunci si acést'a pe cale firésca pretindu a fi tractati din partea parintiloru cu iubire, bunavointia si ingrigire adevératu parintésca. Ne-aretându parintii acestea, atunci nici dela copii loru nu potu fi nici-odata in dreptu a cere ascultare, supunere, iubire, cinstire si recunoscintia; pentru-câ iubirea se nasce numai din iubire, precum o lumina se aprinde numai din alta lumina.

De asemenea raportulu si legatur'a dintre frati inca trebuie se fia intemeiate pe o vîrtute, care este cea mai de frunte, cea mai insemnata

in viéti'a loru si acést'a este iu birea fratiésca. Acésta frumósá vértute inca trebue cultivata cu ingrigire din partea parintiloru in fii loru, cá ast'feliu inca de mici se fia dedati a traí in dragoste si armonie adevératu fratiésca si a se intrece cu o ambitiune nobila intru implinirea de-torintielorú s'ale.

Dupa raportulu si legatur'a dintre frati, vine raportulu si legatur'a dintre copii si cei'alalti ómeni cu care traesce in societate. Pentru a fi iubiti si pretiuiti de societate, copii trebue, cá éراسe se aiba unu numeru insemnatu de insusiri si vértuti morale, sociale, precumu: amicitie, modestia, iubire de adevérú si de dreptate, cinstire séu onestitate, rënduéla séu ordine, sinceritate séu nefaçiaria, lealitate séu supunere. Totu atâtea vértuti, acestea cari, impreuna cu cele pomenite mai susu, trebuescu sadite si cultivate cu ingrigire si de timpuriu in inim'a cea frageda a copiiloru.

Totu aci trebue se mai adaugu, cá déca parintii si scóla ceru copii descepti, buni, ascultatori si cu purtari alese, tota asemenea cere si beseric'a fii credintiosi, precum si natiunea bar-

bati harnici si devotati binelui ei si patri'a apertori viteji si totu-de-a-un'a gat'a a aduce jertfe pentru binele si infflorirea ei si a omenimei preste totu. Spre scopulu acest'a parintii si crescatorii se voru stradui din tóte poterile lorú, a desceptá si nutri in copilu cinstirea si credinti'a neclatita cátra beseric'a s'a, iubirea si alipirea neslabita cátra natiunea s'a, respectulu, ascultarea si supunerea adevérata la legile tierei spre binele seu si alu patriei, precumu si sémtiulu comunu si filantropicu pentru inaintarea si infflorirea omeniei. Numai facéndu ast'feliu, vomu poté díce, cá amu datu copiiloru nostri o adevérata crescere si le-amu asiguratú viitoriulu si fericirea, si numai ast'feliu se va poté adevérú ace'a ce amu dísu la inceputu, cá: crescerea buna a copiiloru este fericirea lorú, binecúventarea casei, bucuri'a parintiloru, viitoriulu natiunei, infflorirea patriei si inaintarea omeniei pe calea cátra desevérsire séu perfectiune.

Joanu Dariu.

Cându erá se punemu su pressa diariulu, primirámu din Blasiu trist'a scire, cá

Unchiulu si parentele-crescutoriu

alu Redactorelui acestui diariu si alu fratiloru sei

JOANU FEKETE NEGRUTIU

Canonicu lectoru alu Besericeí Catedrale Metropolitane din Blasiu, Asesoru alu Tribunalului matrimoniale de a II-a instantia pentru Diecesele sufragane, Inspectoru alu tuturor scóloru elementarie din Archidieceasa, Membru alu Esactoratului si alu Comissiunei scolastice archidieceane, Asesoru alu S. Scaunu Consistorialu Metropolitanu, precum si a celui

Episcopescu alu Gherlei, membru pe viétia alu Asociatiunei transilvane pentru lit. si cult. poporului románu etc. etc.

dupa una bóla de nervi de trei ani de dile

a repausatu

in nóptea dinspre 4 l. c. la 2 óre d. m. n. in alu 71-le anu alu vietiei si 45-le alu preotiei.

In primii numeri din anulu urmatoriu ai diarului nostru vomu publicá portretulu si biografi'a scumpului nostru defunctu. De asta-data, dupa ángustimea locului de care mai potemu dispune ne marginimu la o mica schitia biografica.

Joanu Fekete Negrutiu s'a nascutu in comun'a Sicutardu, comitatulu Solnocu-Doboc'a, in 30 Ianuarie st. v. 1917. Primele studii le-a facutu la scólele piaristiloru din Clusiu in anii 1825-1830; — ér' cursulu gimnasialu, filosoficu si teologicu l'a facutu la Blasiu pâna la anulu 1842, cându si fú denumitu de profesoru la gimnasiulu din Blasiu. In 1843 se ordiná de preotu celibe. In 1847 fú denumitu de parochu si archidiaconu alu Clusiniu, care officii le impleni cu zelu si abnegatiune pâna la anulu 1862, cându fú alesu de canonicu-cancelaru alu Besericeí catedrale metropolitane din Blasiu. Pre lángha officiulu de canonicu mai portá si alte numeróse officii. Fú directorulu cancelariei metropolitane si secretariu alu fericitului in Domnulu Metropolitu Alesandru Sterc'a Siulutiu, apoi protopopu alu Blasiului si alu Biiei, directoru alu institutului preparandialu si alu scóloru normale si de fete din Blasiu, presidente alu Comisiunei scolare s. a. — In 1847 fusé denumitu din partea guvernului transilvanu de revisoru alu Cártilorú romane; — ér' in 1863 fú alesu deputatu la diet'a din Sibiu, care 'lu trimisé si la consiliulu imperialu din Vien'a. — A scrisu mai multe cárti pentru scólele elementare si o gramatica pentru magiarii cari dorescu a-si insusí limb'a románésca. — Dar' preste tóte mai multu a meritatu dela Natiune prin ace'a, cá a crescutu o multime de teneri — nepoti si straini — harnici de-a lucrá pe felurite terene pentru inaintarea si redicarea ei.

A lasatu, — pe lángha o fundatiune missala, — si o fundatiune de stipendii de 4000 floreni, din care in fie-care anu se voru dá stipendii pâna la sum'a de 200-240 fl. si totusi fundatiunea se va urcá cu tómpulu la 50 mii floreni, cându apoi se voru poté distribuí pe anu 2500-3000 fl. cá stipendii.

Domnedieu se-lu ierte si se-lu odichnésca !

Proprietariu, Redactoru respundietoriu si Editoru: NICOLAE FEKETE-NEGRUTIU.

Gherl'a. Imprimari'a „Aurora“ p. A. Todoranu 1888.

Judetiulu.

— Romanu istoricu. —

(Urmare.)

XXX.

Gangulu pe sub pamêntu.

Prea am inaintatu cu istori'a năstra. Trebuie se ne întorcemu cu dăns'a si se vedemu, ce s'a întemplatu a dău'a dă, dupa „economi'a“ ce am descriu-o.

Alexandru esise, voindu a cercetă din nou Scheiulu, dar' nu facuse mai bine de o suta, dăue de pasi, cāndu de-odata se vediu opritu in drumu de unu omu mititelu cu façi'a rosie si cu ochii esiti tare din capu.

„D.-t'a esci capitanulu Romāniloru,“ i dăse mititelulu salutāndu cu politetia.

„Dă,“ respuse Alexandru cām uimitu.

„Te cunosc de eri d.-le capitānu, te-am vediutu la tatalu de vecini,“ continuă mititelulu.

„In adeveru,“ afirmă Alexandru, „pare cā te-am vediutu si eu acolo, erāi in disputa cu cinev'a la măs'a de popici.“

„Este tocmai asiă cum spui d.-t'a, d.-le capitanu. 'Mi pare bine cā ai vediutu si d.-t'a cu ce neomenie am fostu tractatu, cā-ci asiă vei inielege dorulu meu de resbunare.“

„Nu sciu ce asiū aveā eu de-a face cu resbunarea d.-t'ale,“ respuse Alexandru din ce in ce totu mai uimitu.

„Dăca ai aveā puçina rabdare, — 'mi voiū luā voi'a a-ti esplică totu,“ reluă mititelulu. „Eu me numescu Timentaru si suntu in adeveru timentaru, adeca incercatoriu de auru si argintu la tarapanau'a orasiului, care incerca si insemnăza cu marc'a ei tôte sculele facute din aceste dăue metale fine. Vedi-dara, cā oficiulu meu este unu oficiu de incredere.“

„Neaperatu,“ dăse Alexandru, care ar' fi voitu se scape de societatea acestui omu.

„Nu mi-ai face onărea a întră cu mine la diregatori'a mea, se-ti aretu visteri'a si se-ti descoperu o taina.“

„Se-mi descoperi o taina,“ esclamă Alexandru, care la acēsta îmbiāre a mititelului fū apucatu de unu straniu sēmtiu, ce singuru nu-si poteā esplică, care inse i trezi unu doru nespusu in inim'a s'a.

„Dă, o taina, de care nici pe departe nu te temi, d.-le capitanu. Poftimu.“

Mititelulu la aceste cuvinte facū unu semnu lui Alexandru cā se între pe pōrt'a unei case dinaintea cārei'a ajunsesera, si vediēndu cā Romānulu nu se codesce, Timentarulu mersē inainte cā se arete calea.

Intrara in tarapanau'a sēu monetari'a orasiului. Aici mititelulu esplică őspelui seu tōta procedur'a taierei, dar' de aretatu nu i-o potū aretă, cā-ci pe tēmpu de resboiu nu se bateāu

monete. Dar' nici nu se oprira multu in sal'a unde se tescuiāu monetele, ci mersera in localulu Timentarului, care se află in fundulu curtiei, ér' de-acolo trecura in visteri'a orasiului, care se află in pivniti'a de sub odai'a de lucru a Timentarului.

Intrarea in aceste bolte suterane erā ascunsa cu mare ingrigire In mijloculu odăii Timentarului se află o mēsa grea la aparintia, in adeveru erā scobita si prin urmare erā fōrte usiorica, de o poteā mișcă din locu chiar' si Timentarulu, care nu erā unu omu tare.

Dupa ce o mișcase din locu mititelulu cātū in lespedi unu punctu anumitu si calcāndu pe elu se deschise unu capacu care acoperiā o scara.

„Poftimu de te cobōra,“ dăse Timentaru, „intru ace'a voiū incuiā usi'a odăii.“

„Unde se me coboru, trebuie se me conduci d.-t'a,“ respuse Alexandru, care prinse mare interesu la tainic'a loru expeditiune.

„Ai dreptate,“ respuse mititelulu, apoi mersē de incuiā usi'a si dupa ce aprinse o luminare de sēu apucă pe scara inainte. Alexandru se luā dupa elu, dar' mai āntāiu se asigurāse, cā pumnalulu erā la indemāna. Coborīra aprōpe cincī minute, pāna-ce ajunsera josu intr'o sala boltita si spatiōsa, unde Alexandru nu vediu nimicu estr'ordinaru. Giuru impregiuru, lānga paretī stateāu nisce ladi mari.

„Ēta colea comorile năstre,“ dăse Timentarulu aretāndu spre ladi, „dar' nu te-am adusu aici cā se-ti aretu banii nostri, ci voiescu se te ducu la o alta comōra, la unu odoru scumpu.“

„Unde este?“

„Vei vedeā numai decātu. Vina dupa mine.“

Mititelulu apucă inainte prin sal'a suterana, si dupa unu mersu destulu de indelungatu ajunse la capetulu ei, unde se vedeā o lada cu multu mai mare decum fusesera celelalte.

Dreptu spre acēsta lada mersē Timentarulu.

„Acolo-i odorulu?“ 'lu intrebă Alexandru, dar' mititelulu in locu de a-i respunde se porni, a luā dispositiunile necesare pentru a deschide lad'a.

Aceste dispositiuni erāu destulu de stranie.

Timentarulu mai āntāiu mersē la zidulu din drēpt'a, unde cātū puçinu si dāndu de ce'a ce cātase, adeca de unu cārligu mare, incepū se traga din resputeri de elu. Se audf o scārtieitura, care tiēnū cāt'v'a tēmpu, apoi de-odata sarī capaculu de pe lad'a cea mare si cādīū in josu asiā incātu formă cā o scara, cā-ci acelu capacu erā provediutu cu spitie pe din-launtru. Timentarulu mersē indata si se urcā in susu pe ace'a stranie scara, poftindu pe Alexandru cā se-lu urmeze.

Acest'a din ce in ce atrasu totu mai multu de dorinti'a, cá se véda in sfêrsitu deslegarea tainei se luá dupa mititelulu si vediu cu uimire, cá in dosulu ladii, séu mai bine dîsu la capulu scării, formate diu capaculu ladii erá o usia mare de fieru, pe care o deschise Tîmentarul intrebuintiádu si spre acestu scopu diferite apucaturi tainice.

Usi'a pareá a conduce intr'o peștera suterana.

„Este esîrea cea de nevoia diu visteri'a nóstra,” díse Tîmentarul, care precedá pe Alexandru cu luminaarea aprinsa in mâna.

„Spuneái cá ai se me duci la unu odoru,” observá Alexandru, „cum se póte dara se me scoti diu visterie.”

„Vei vedeá d.-le capitanu, cá ce'a ce am se-ti aretu, e mai scumpu decum ar' poteá fi tóte bogatiile ce ar' incapeá in aceste pivniti.”

„Dar' bine, unde me duci?”

„In cas'a lui Weiss!”

„A judetiului?”

„Dá!”

„Bine d.-le, ce me duci la unu locu unde potu se fiu tóta diu'a. Nu seti cá suntu trasu in gazda la judetiulu d.-vóstra.”

„Ba sciu, dar' nici cá voiescu se te ducu in casele locuite, ci in turnulu din fundulu curtii.”

„In turnu?”

„Dá!”

„Si ce lucru mare potu gasi eu acolo, — eu care suntu strainu aici, care nu punu nici unu pretiu pe odórele d.-vóstra.”

„Nici nu vorbescu de odóre de ale nóstre. Ai se vedi, si credu cá vei fi multiamitoriu si cá eu 'mi voi fi ajunsu scopulu — resbunarea asupr'a judetiului.”

„Nu poti se-mi spui ce este?” intrebá Alexandru, pre cându améndoi mergeáu mereu inainte.

„Numai vre-o doi pasi inca si vei afá totu,” respunse Tîmentarul, luându-o mai la pasu si silindu si pe Alexandru a face cá elu.

XXXI.

Misterulu.

In acel'asi tîmpu judetiulu Weiss erá la sfatu ocupatu de a dá ordine, de a primi scirile, care i sosiáu mereu diu tóte pãrtile.

Senatorulu Chrestels venise se-i céra o intrevorbire, — audientia am poteá díce, cá-ci dupa cum am vediutu, judetiulu Brasiovului erá investitu cu putere suverana. Aveá dreptulu de a oséndi la mórte, de a bate monete cu chipulu seu, de a declará resboiu si a incheiá pace.

Acestu din urma dreptu si-lu usurpase numai, dar' 'lu esercitá de faptu.

Chrestels venise se vorbésca cu capulu orasiului.

„Préluminate,” díse elu, dupa-ce fusese introdusu in cabinetulu judetiului, „am crediutu de datori'a mea a-ti espune acum, pâna mai este tîmpu, cá se schimbi dispositiunile luate, parerea

mea si a unei mare parti diu populatiunea acestui orasiu, vinu”

„Cunoscú parerea d.-t'ale,” 'lu intrerupse Weiss cu nerabdare, „am auditu-o si m'am chibzuitu asupr'a ei, dar' dupa-cum bine seti, nu m'am potutu uní cu ea si nu me voi uní nici acum, asiu poteá chiar' díce, cá acum inca mai puçinu cá mai nainte, dupa-ce tóte s'au pregatitu ast'feliu cum senatulu si sutasii au hotarítu. Vomu intêpiná pe Bathori in câmpu deschisu, nu vomu acceptá, cá se inainteze pâna la zidurile orasiului nostru.”

„Déca acésta hotarîre este asiá de neclatita,” respunse Chrestels cá m atinsu, „apoi n'am decátu a me supune. 'Mi voi face datori'a de bunu cetatiénu.”

Cu astea plecá pe usia.

„N'am încátro, n'am încátro!” díse Weiss, dupa ce remasese singuru, mesurându cu pasi neliniseçti odaí'a s'a. „Sciu cá joculu meu este primediosu, dar' nu potú, nici-decum nu potú se îngádui cá Bathori se se aproprie de orasiu, se intre in cas'a mea. Nu voi îngádui ast'a cátu voi trái. Dupa mórtea mea intêple-se ori-ce va voi.”

Érasi mersé cátuv'a tîmpu in susu si in josu. Apoi luându o hotarîre grabnica, batú in palmi.

Unu aprodu aparú in usia.

„Se potesci aici pe diu senatoru Chrestels.” Aprodulu disparú.

„Dá, asiá va fi mai bine, asiá 'mi voi impacá cugetulu, asiá chiar' in casulu celu mai estremu, orasiulu se va poteá tiéneá, ér' . . .” nu-si potú terminá sirulu chibzueliloru s'ale, cá-ci fú intreruptu de senatorulu Chrestels, care reîntrá la dênsulu.”

„Iubite frate,” i díse Weiss cu mare afabilitate, „pofitimu de siedi josu, cá-ci avemu a pune la cale lucruri insemnate. Vorb'a nóstra se va lungi puçinu.”

Chrestels se puse josu, fãra a díce o vorba macaru, si acceptá se audia, ce-i va descoperi judetiulu.

Acest'a se mai preumblá de vre-o dóue ori prin odaia. Pareá cá este sbuciumatu de gânduri grele.

„Jupâne frate,” incepú in fine punendu-se si elu josu lângá Chrestels, „m'am mai gânditu si éta ce am hotarítu . . .” inse in locu de a spune ce hotarise se opri fãr' de veste.

Senatorulu Chrestels acceptá cu mare in-cordare.

„Fiindu-cá in orasiu” reluá Weiss traganându, „nu potemu lasá decátu o céta mica, si de óre-ce pré lesne s'ar' poteá intêmplá, cá séu se fiu invinsu de Bathori . . .”

„Te-ai socotitu dara, ti-ai luatú sém'a, vomu remâneá dara si vomu aperá orasiulu cu totii,” 'lu intrerupse Chrestels.

„Ba nu,” continuá Weiss cu glasú obositu, „dar' vomu pune pe Secuii din Sacele se apere orasiulu, si fiindu-cá acésta apere este unu lucru

mai însemnatu decâtu chiar' întâmpinarea lui Bathori, pe care am luat-o asupr'a-mi, te rogu cá se primesci d-t'a comand'a ceteloru din orasiu."

Chrestels tacu ore-care tîmpu.

"Deca altulu mi-ar' fi facutu acésta propunere," incepù elu in fine, "i-asiu fi luat-o in nume de reu. Dar' dela d-t'a primescu."

"Ti multiamescu," respunse Weiss. Apoi dupa o mica tacere, in care pareá a se luptá cu sine reluá: „te rogu se íái a-minte cele ce 'ti voiu spune acum."

"Ascultu."

"Se ffi cu mare bagare de séma asupr'a portiei dela strad'a manastirei, sciindu cá pe-acolo vomu reintrá in orasiu, déca vomu fi respinsi de Bathori. Iá deci tote mesurile, cá fara zabava se potemu intrá si totu-odata, cá dupa intrarea nóstra se fia inchisa asiá de iute, încátu se nu póta intrá nici unu duşmanu in urm'a nóstra."

"Nimicu mai lesne decâtu ast'a. Pe semne ai uitatu de podu," respunse Chrestels puşinu cámu uimitu de distractiunea vedita a judetiului.

"De podu... dá, de podulu care este făcutu de-asupr'a siantului de dinaintea portiei..." reluá Weiss preocupatu de alte gânduri, „inse podulu odata lasatu josu, cu greu 'lu veti poteá redicá susu cu Unguri cu totu, care voru navalí in urm'a nóstra."

"Dara pentru asemenea casu avemu mijloculu de a confundá podulu..."

"Cu Unguri cu totu," 'lu intrerupse Weiss pe Chrestels, „bine, bine, mai am inse o alta rogare."

"Poruncesce, luminate jupâne!"

Weiss in locu de a responde indata, făcu vre-o doi pasi, departându-se de intrevorbitoriulu seu, apoi éراسi se întórse si pe faci'a s'a se vedeáu urmele luptei, care se pornise in interiorulu seu. In fine 'si luá inim'a in dinti si dîsè:

"Deca impotriv'a tuturoru acceptariloru nóstre, Bathori totusi ar' isbuti se între in orasiu cá cuceritori si déca eu asiu fi remasu pe câmpulu de onóre, atunci..."

"Voiu surpá sfatulu in vîntu, pentru-cá duşmanii se nu puna mân'a pe documentele nóstre..."

"Ba nu, documentele se le ascundeti in visiteri'a nóstra, care este destulu de ferita."

"Dá, ast'a o voiu face indata, dar' pare cá voiái se-mi spói altu-cev'a."

"intrându Bathori in orasiu, dupa mórtea mea," dîsè Weiss incetu, „se alergi indata la casele mele si..."

Éراسi tacu judetiulu.

"Si..." repetá Chrestels.

"Se alergi in fundulu curtii, la turnulu din gradina... se numeri trei pasi in stîng'a dela turnu..., acolo vei gasi o bucata de glia mai désa cá ce'alalta, cu tufisii pe de margini..."

Judetiulu se oprí éراسi cá se-si stérgea fruntea de sudori, apoi dîsè vorbindu iute cá-si-cându ar' voi se sférsiéscá cátu mai curéndu.

"Sub ace'a glia este usi'a care duce in turnu, o vei gasi d-t'a, si dupa-ce o vei fi gasitu, vei deschide-o si vei alergá in turnu..."

"Ce se facu acolo?" intrebá Chrestels de ore-ce Weiss se intrerupse din nou.

"Se dái drumulu unei fete, pe care o vei gasi acolo respunse Weiss, cu faci'a întórta.

"Voiu gasi o féta!?" exclamá Chrestels uimitu.

"Dá," îngâná Weiss, fara de-a se întórece spre intrevorbitoriulu seu.

"Si cine este ace'a féta?" intrebá Chrestels.

"O vei afá dela ea, déca destinulu o va voi asiá. Jura-mi cá vei scapá pe acésta féta, cá o vei ferí dinaintea lui Bathori si cá nu vei spune nimenu nici unu cuvêntu despre acésta taina."

"Me juru."

"Ti multiamescu. Haidemu la munca!"

Chrestels parasi cabinetulu judetiului.

Weiss mai espediá vre-o câtevav'a porunci. Lucrulu i sporiá mai bine cá mai nainte, pareá usioratu de o sarcina grea.

Dupa-ce terminá cu afacerile, mersè a-casa, dar' nu intrá in locuinti'a s'a, ci mersè de-a-dreptulu spre fundulu curtiei, unde se vedeá o usia in zidulu dinspre gradina. Acésta usia o deschise si dete in o tinda lunga, prin care merse in gradina unde érá turnulu despre care am auditu dejá vorbindu-se.

Weiss apucá spre acestu turnu, ajungéndu privi impregiuru cu luare a-minte, cá se véda déca nu este observatu de nimenu, si convingéndu-se cá nici unu ochiu nu-lu póte urmari, deschise si usi'a cea secreta, care érá ascunsa sub glia si dete intr'unu feliu de pivnitia. De-aici éراسi prin o usia ascunsa dete pe o scara îngusta, care 'lu conduse in o salitia mica. Aici judetiulu Brasiovlui se oprí puşinu, cá se resufe.

Desi nu érá pré caldu, cá-ci tómu'a inaintése dejá fiindu in 13 Octombore, Weiss se inadusise de 'lu treceáu sudorile. Diversele emotiuni de care fusese sbuciumatu i storsese acele sudori de ghiatia. Scotiéndu o naframa se sterse pe frunte si dupa ce-si trecusè cu nafram'a si preste musteti, merse la usi'a ce duceá in interiorulu turului si batú linu in ea.

Fára a acceptá vre-unu răspunsu deschise ace'a odaia si intrá de-odata.

Ace'a odaia din turnu érá inzestrata cu totu bunulu de care poteáu dispune Brasiovenii pe acele tîmpuri. Paretii se vedeáu captusiti cu nisce pânza impestritiata, cele dóue ferestre aveáu geamuri de trecuse veritabila prinse in siuvitie de plumbu care formáu nisce figuri neregulate.

Unu patu de lemnu acoperitu cu unu covoru turcescu de tóta frumseti'a, cu trei rënduri de pilote cuprindeá aprópe tóta laturea drépta a odâii. Facia in facia cu acestu patu monstruosu, dar' bogatu dupa ideile de atunci, érá o lada mare, cu capacu grosu, impestritiata totu in gustulu si manier'a paretiloru. Dinaintea ladei stateá aprópe de feréstra o mésa de lemnu de stejaru. Pe josu éráu covóre moi si ascundeáu caramidile podelei.

În unu coltiu stateá o soba mare de olane lucie. Lânga mésa eráu vre-o dóue scaune de lemn, cu paretii înalți și împestritiati. În coltiulu odâii spre resaritu se vedeá o icóna, care representá pre unu sfântu — ortodoxu.

Dar' podób'a cea mai minunata a acestei odâi erá ace'a fiintia omenéscá, care stateá radiemata de patu și priviá dusa prin bucatielele de geamu la délulu dimpotriva, care începuse a fi coloratu de feçiele naturei tomnatice. Erá o féta palida, dar' minunatu de frumósá, cá din'a codriloru, cu gene lungi, cu ochi dulci insufletitori, cu buzele cámpálite, dar' cu unu aeru atátu de doiosu, încátu uitându-te la ea tí-se umpleá inim'a de unu doru nespusu, de dorulu amorului.

Fét'a cea palida audfise intrarea lui Weiss, dara pareá cá nici nu-lu iá în séma. Numai dupa unu tēmpu óre-care i aruncá o privire lunga, în care trufasiulu judetiu alu Brasiovului, spre uimirea s'a, nu mai gasi acea tristetia profunda, acea melancolie posomoríta, pe care erá deprinsu se o véda în façi'a ei cea doioásá.

Ce se întēplase cu fét'a de eri, de cându judetiulu o vediușe pentru ultim'a óra?

XXXII.

In turnu.

„Jupânitia draga,“ începù Weiss oprindu-se dinaintea prizonierei s'ale, cá-ci tēner'a féta erá în adeveru rețienuta de dēnsulu cu forti'a în odai'a din turnu, „mi pare bine cá te vedu asiá de domóla, asiá de liniscita, ba multiamita chiar'.“

Fét'a nu respunse nimicu. Erá cá si aiurita, gândurile ei pareáu a petrece în alte parti, sufletulu ei nu se ocupá de momentulu presentu, ci pareá âmplutu de impresiunile unei întēmplari fericite.

„Ah,“ continuá judetiulu cu unu aeru doiosu prefacându-i espreșiunea fisonomiei s'ale, care de ordinariu erá atátu de sumétia, prefacându-o dīcemu asiá de multu, încátu se-lu fi vedintu asiá cinev'a dintre ómenii sei, s'ar' fi uimitu fâra sémenu de acésta blândétia, de acésta dulcétia în firea acestui barbatu despre care se credea, cá are o inima de ghiatia și unu capu de fieru. „Ah,“ dīse elu, „de ce nu me potu bucurá pe deplinu de acésta fericita schimbare în inim'a d.-t'ale?“

„Jupâne judetie,“ respunse fét'a cu unu aeru blaginu, „tí-ai fi potutu câscigá de multu acésta bucurie, déca ai fi ascultat de rogatiunile mele.“

„Ce feliu?“ întrebá Weiss schimbându-se la façiá, „acésta tainica fericire, ce revarsa radiele ei preste façi'a d.-t'ale 'si are isvorulu în nadejdea, cá vei scapá cátu de curēndu de mine.“

„Jupâne . . .“

„Ai aflatu cumv'a,“ i taiá vorb'a, „cá mâne, poimâne voiu plecá în bataie, si spéri cá voiu mori acolo?“

„De unde se fi aflatu eu acésta scire,“ respunse fét'a. D.-t'a singuru esci purtatoriu vestei fericitóre pentru mine . . .“

„Fericitóre!“ esclamá sasulu.

„Dá, ar' fi o fericire nespusa pentru mine, déca bunulu Domnedieu m'ar' scapá de staruintiele d.-t'ale cele nesuferite!“ dīse fét'a cu hotarfire. Ochii i scânteia de o nobila pasiune; facuse unu pasu spre Weiss si cáutá cu despretiu în ochii lui cei ardietori.

„Me urești?“ crēșni judetiulu.

„Dá, din tóta inim'a,“ respunse ea.

„Nemernica!“ racni elu.

„Nemernica? eu nemernica!? si déca suntu, cine m'a fâcutu, si déca suntu, multiemescu lui Domnedieu, cá-ci numai acestei nemernici am se multiamescu poterea cu care asceptu pețrea t'a si scaparea mea.“

„Jupânitia,“ începù se dīca judetiulu cu glasu tremurându, „D.-t'a ai indrasnitu ce'a ce inca nici unu omu n'a indrasnitu inca façiá cu Michailu Weiss, façiá cu mine judetiulu Brasiovului. Ai avutu indrasnéla, fiindu-cá ti-ai cunoscutu poterea d.-t'ale asupr'a mea, scii cátu este de nemargiuita! Dá, o scii, si de ace'a indrasnesci a numi nesuferite staruintiele mele, care m'au costatu totu, audfutu-m'ai totu! Scii ce va se dīca acestu cuvēntu în gur'a lui Weiss?“

Fét'a se înfiórá de acésta exasperatiune grozava.

„Domolesce-te!“ dīse ea si se întórse, cá se-si ascundia emotiunea.

„Se me domolescu dīci,“ continuá Weiss în extasu, „lesne tí-e a rostí acestu cuvēntu, dar' nu te gândesci, ori nu scii, cá me afu dinaintea césului de hotarfire. Ani îndelungati am calcatu cu petiorulu adeverulu, cinstea, — eu trufasiulu Weiss am façiáritu dinaintea lumei dragoste cátra soçi'a mea, de care m'asiu fi despartitu bucirosu pe fie-care clipéla, déca ai fi rostitu odata acelu cuvēntu de multu asceptatu si cu doru nadajduitu. Mórtea m'a deslegatu de catúsiele casatoriei, acum stáu se pedepsescu pre celu mai cruntu vrașmasiu alu d.-t'ale si alu meu. Alu meu inse numai fiindu cá este alu d.-t'ale. Dá, asiá este! Am calcatu în petióre binele acestui orasiu, cá-ci ar' fi fostu mai folositu, déca ne-amu fi supusu lui Bathori. Eu inse n'am voitu numai si numai cá se te ferescu de elu, si am voitu pentru-cá se resbunu asupr'a lui nedreptatea ce ti-a fâcutu, n'am voitu cu unu cuvēntu fiindu-cá te iubescu ângerulu meu, te iubescu si voiescu se-ti aretu cá suntu gat'a a-mi jertfi sângele meu pentru d.-t'a, care 'mi dīci se me domolescu, cându totu sângele 'mi clocotesc prin vine, vediēndu cá tóte au fostu inzadaru si voru remâneá inzadaru tóte, tóte — —“

Si omulu celu trufasiu, judetiulu celu marretiu 'si frângeá mânilé cá o femeia desperata.

„Dīci, cá esci gat'a a-ti jertfi sângele d.-t'ale pentru mine,“ respunse fét'a cu ochii scânteitori, „cine inse ti-a cerutu acésta jertfa. Cine te-a rogatu vre-o data se resbuni reulu ce mi-a fâcutu Bathori. Frumósá resbunare, a me tiēneá pe mine ins'asi la inchisóre. Dá-mi drumulu si-apoi fii si-guru de recunoscinti'a mea.“

„Nu te induiosieža nimicu?“ întrebă Weiss cu glasul inecat. „Nici chiar' mórtea mea nu ti-ar' mişcă sufletulu!“

„Mórtea d.-t'ale, de siguru că m'ar' induiosia, déca n'ar' fi celu mai siguru amanetu pentru scaparea mea.“

„Ha, ce bine 'ti siede bucuri'a de peirea unui omu. Inim'a d.-t'ale este mai crunta decâtu chiar' sêmtiulu unei fiere selbatice. 'Mi pare reu, că am maintatu asiá departe cu jert'fa. Iuse nu este târdiu, mai potu se me predáu lui Bathori si impreuna cu mine si pe d.-t'a. Afla acum dela mine, că acestu tiranu, acésta fiéra selbatica in chipu de Voda ne urgisesce numai si numai fiindu-că te-am retiênutu aici pre d.-t'a si n'am voftu se te dáu pe mânilu lui.“

Fét'a la ultimele cuvinte ale judetiului se făcuse galbena cá cér'a. Intielese, că meisese pré departe cu sinceritatea ei, si că erá in periculu se pierdia, ce'a ce credeá că regasise desiguru.

Luându-si sêm'a si dîcîndu-si că fačia de duşmanu ori-ce apucatura este iertata, disè faciarindu se :

„Nu potu nici-decumu se me incercu de a cârmui hotarîrile d.-t'ale. Déca voiesci se te predái lui Bathori, stapânu esci pe vointi'a d.-t'ale si totu-odata poti se me dá in ghiarele lui. Jertfindu-me pe mine 'ti vei scâpá scump'a-ti viétia, pe care nu poti se-o expui pentru unu lucru de nimic'a cum este viétia mea.“

„In adeveru, nebunu este acelu omu, care 'si dá sângele din inim'a s'a, sciîndu, că nu va aveá alta resplata decâtu ura numai si dispretiu.“

„Inca nu ti-ai versatu scumpulu sânge, si nu poti sci dara, déca va fi despretiuitu,“ respunse fét'a cu unu zimbetu tristu.

„Ti ridi de mine,“ esclamá Weiss facîndu unu pasu inspre ea. „Nu luá in batjocura celu mai sacru sêmtiu alu meu, dragostea mea câtra tine, că-ci asiá se sci tu féta, că chiar' din fundulu iadului te-asii blastemá, déca asiu aflá, că asta vorba din gur'a t'a, care 'mi este o zare de nebuna nadejde, a fostu desiérta!“

„Jupâne judetie,“ se rogá fét'a cu umilintia, „crutia-me, asiá te rogu. Fà cum vei sci si cum vei poteá! Déca voiesci se me nefericesci cu totulu, nefericesce-me. Dà-me pe mân'a neomului de Bathori, er' déca sêmtiulu ce dîci că 'lu ai in inima pentru mine, este unu sêmtiu adeveratu, apoi vei sci ce se faci.“

„Me ducu, te lasu, că-ci déca asiu mai stá aici mi-asii pierde mintile cu totulu si am inca mare trebuintia de ele. La revedere.“

„Ti multiamescu pentru acestu cuvêntu!“

„Pentru cuvêntulu de revedere?“

Fét'a nu respunse nimicu, ci plecá ochii la pamêntu.

„Dî-mi si d.-t'a la revedere!“ iusistá Weiss.

„La revedere,“ disè fét'a cu unu timbru de nerabdare in vócea s'a.

Weiss nu observá acésta particularitate si plecá multiamitu.

Mergêndu pe trepte in josu, ochiulu seu raticitoriu se oprí de-odata asupr'a unui punctu alu zidului josu la capetulu scarei.

„Ce se fia ast'a?“ se întrebá elu si se repedí spre acelu punctu.

„Este in adeveru cum am crediutu, usi'a ast'a a fostu deschisa, acésta crepitura mi-o dovedesce, si-apoi aici, aici suntu urme de petióre, de dóue petióre diferite. Ha, nimeni altulu decâtu numai Timentarulu a potutu fi tradatoriulu, elu, elu... a introdusu aici pe Alexandru... Acum mi se iá unu vèlu de pe obrazu, acum intielegu aerulu de fericire, care l'am vediutu in fačia copilei, cându am intratu la ea, acum sciú de unde-i veniá acelu curagiu, care m'a surprinsu, si-acum suntu siguru, că vorbele ei din urma n'au fostu decâtu o façiarnicie, pentru a me oprí cá se n'o dáu pe mân'a Ungurului. Stâi sierpóica, Weiss mai traiesce inca.“

XXXIII.

Revederea si urnarile ei.

Am parasitu pe Alexandru cum 'lu duceá Timentarulu din visteri'a orasiului pe unu gangu intunecosu.

Acestu gangu respundeá si elu in turnulu celu albu, unde ajunsera dupa unu mersu de vre-o diece minute in care Alexandru se incercáse mai de multe ori a aflá dela Timentaru, unde 'lu duce.

„In fine éta érase lumina!“ esclamá Alexandru stergêndu-si fruntea de sudorile, care 'lu napa-disera nu atâtu de suisiulu celu greu, câtu mai cu sêma de foculu nerabdare s'ale retiênutu.

Lumin'a se versá de susu, că-ci turnulu in care ajunsera nu erá acoperitu.

„Ce este de vediutu aici?“ reluá Alexandru dupa o mica tacere.

„Poftimu de te urca colea pe scar'a ace'a pâna pe galeri'a de sub marginea turnului, voi veni si eu dupa d.-t'a,“ disè Timentarulu.

Alexandru i făcù pe placu.

„Frumosu, in adeveru fórte frumosu,“ esclamá Alexandru in momentulu cându ajunse pe galerie, de unde aveá o privelisce întinsa.

Vedeá întregulu orasiu, o parte din Scheiu, suburbiulu Blumen'a de totu, ér' din Brasiov-vechiu cea mai mare parte. Si astea tóte le vedeá din nemediata apropiare, încátu poteá distinge pâna si fisionomi'a ómeniloru ce treceáu prin strade.

„Frumosu,“ mai repetá Alexandru inca odata, apoi adause, „dar' ce-i, unde-i odorulu la care voiesci se me duci.“

„Éta colea acele case cu curte mare si gradina in fundu, ér' spre muii orasiului acelu turnu imbracatu cu iedera si cu vitia selbatica, care a inceputu se inrosiesca, le vedi?“ întrebá Timentarulu arê-tându cu degetulu obiectele pe care le numise.

„Dá, le vedu,“ respunse Alexandru, „déca nu me insielu suntu casele lui Weiss, inca nu vedu nici unu odoru.“

„Nici nu vei poteá se-lu zaresci de aici, că-ci este acunsu in dosulu acestoru ferestruice ale turnului acoperite de vitia...“

„La ce m'ai adusu dăra aici, dăca nu potu vedeă ce'a ce voiesci se-mi areti," făcù Alexandru cu nerabdare, cā-ci din ce mergeă, inim'a i-se bateă totu mai tare de nerabdare, cā-ci i-se faceă cā-si-cāndu i-ar' fi pregatitu o dulce surprisa."

"Te-am adusu aici," response Timentarulu, „cā se te uiti bine unde suntu casele lui Weiss, se scii întră in ele si pe din dosu. Acum inse pof-timu dupa mine."

Si cu aceste cuvinte, omulu celu meruntielu cobori cu o minunata agilitate scar'a, ér' ajungēdu josu la bas'a turnului, mersè la o pētra mare acoperita cu muschiu si impingēndu-o la unu anumitu punctu, pētr'a se dete la o parte si se descoperi gur'a unei scări repedite.

Alexandru se luă in urm'a Sasului fāra a mai pronunțiā nici unu cuvēntu.

Timentarulu incepù a spune.

"Te vei fi mirāndu de portarea mea, d.-le capitanu, dar' éta in dōue cuvinte esplicarea ei. Cum me vedi, suntu micu de statu, inse rīvnosu de sufletu. Omenii cei bine făcuti in prosti'a loru 'si batu jocu de figur'a mea, ce'a ce m'a îndărjitu fōrte multu si a provocatu in sufletulu meu o nespusa sete de a me urcă susu, susu se ajungu asupr'a loru si se-i stapānescu. Mereu am staruitu a gasi vre-unu mijlocu, care se me scōta acolo unde voiescu se ajungu. Multa vreme tōte staruintiele mele au fostu zadarnice, dar' cu privilegiu osāndirei lui Bobelu, de care scii si d.-t'a, audiēdu din gur'a lui o amenintiare adresata judetiului Weiss, in care anunțiā de unu secretu ce ar' fi ascusu in turnulu judetiului, m'am folositu de comunicatiunea cea secreta ce esista intre visteri'a statului si mentionatulu turnu, cā-ci acestu gangu conduce de-a-dreptulu acolo, si — am descoperitu secretulu."

"In ce consista acelu secretu de credi a-ti ajunge scopulu divulgāndu-lu dinaintea mea?" 'lu intrerupse Alexandru.

Ce'a ce suntu pe drumu a-ti aretă," response Timentarulu, „nu-mi va aduce nici o marire, dar' me va resbunā asupr'a sumetiului judetiu, care m'a tratatu asiā de injositoriu la economi'a de eri."

"Te va resbunā!" esclamá Alexandru plinu de mirare, „cum poti crede, cā eu, aliatulu capului vostru, voiú dá mân'a cu d.-t'a, cā se-ti satisfaci urei d.-t'ale."

"Éta-ne sositi!" esclamá Timentarulu in locu de a respunde la intrebarea lui Alexandru.

In adeveru esisera din gangu si se aflău dinaintea turnului din gradin'a lui Weiss.

Alexandru privi impregiuru. Nu mai scia ce se crédia.

De odata 'lu intrebă Sasulu celu micu.

"Ai cunoscutu, d.-le capitanu, vre-odata o fēta cu numele Rucsandr'a?"

"Rucsandr'a!" strigă Alexandru repediēndu-se la Timentaru si priudiēndu-lu de peptu 'lu scuturā si-lu intrebă, „unde ai auditu acestu nume, nemernicule."

„Domnule." dîsè sasulu spariatu, „lasa-me, cā me sdrobesci. Mai adinè-ori," continuă elu apoi usioratu, cā-ci Alexandru 'si luāse mân'a de pe elu si cu ochii atutiti pe faci'a lui i sorbiā fiecare cuvēntu de pe buzele s'ale cele palide, „mai adinè-ori," dîsè Sasulu celu meruntu, „me intrebasi cum asiu poteă crede, cā te vei uní cu mine impotriv'a lui Weiss. Respunsulu tî-lu va dá Rucsandr'a, ér' pe dēns'a o vei gasi coela in odai'a la care conduce acēsta usia."

Aici Timentarulu aretă spre o usiā din taruu, care si ea erā acoperita de iedera si de vitia selbatica.

"Esci nebanu, Rucsandr'a a muritu, ea nu pōte fi aici!" esclamá Alexandru petrecēndu-si mân'a preste fruntea s'a, pe care se aretău picaturi de sudori reci.

Dar' mititelulu in locu de a respunde, deschise usi'a si făcù semnu lui Alexandru se între, apoi o inchise in urm'a lui.

Prietinulu nostru se vediu pe o scara sucita si incepù a urcă treptele ei cu inim'a palpitānda.

La capulu scārei erā unu micu peristilu de pe care o usia conduceă in o odaia.

Alexandru deschise usi'a si cum o deschise se vediu de-odata faci'a in faci'a cu ace'a pe care o plānsese de mōrta — se vediu dinaintea Rucsandrei.

"Angerulu meu, scumpu odoru alu vietiei mele," cu aceste cuvinte Alexandru alergā se imbraçosieze pe iubit'a sufletului seu.

Cu unu tiēpetu de bucurie nespusa fēt'a se aruncā in braçiele tēnerului, unde remase lesînata, lipsita de sēmțiri.

Alexandru se spariā.

Se incercă a-o redescaptā la viētia cu foculu pasiunii s'ale.

Inzadaru i acoperi buzele, faci'a, ochii, sēnusiurulu ei cu cele mai gingasie sarutari, Rucsandr'a remase lesînata.

"Ah, nefericitulu de mine, am omoritu-o," se vaită Alexandru, si voiā se o asiedie pe unu divanu, cā se alerge dupa ajutoriu.

Imbraçisiāndu-o inca odata sēmțî cā o slaba palpitatione a sēnului ei, si in adeveru incetulu cu incetulu i reveni viēti'a.

"Ah, éta, cā ti-ai venitu érasî in fire," esclamá Alexandru, „mi erā frica se nu te pierdu pentru a dōu'a óra. Dă, te credeām pierduta mōrta, cā-ci am vediutu cu ochii mei, cum te duceă acelu blastematu calaretiu unguru cā si mōrta, am vediutu sângele teu celu scumpu curgēndu din plāpāndulu teu trupu si rosīndu pamēntulu... Ce minune s'a intēmplatu... Esci in adeveru tu... scump'a si neuitat'a mea Rucsandra!..."

"Eu suntu," response fēt'a cu vōcea slaba si cu unu zimbetu āngerescu pe buzele ei palite. „Sângele care rosiā atunci pamēntulu, a fostu sângele Ungurului, alu rapitorului meu, pe care 'lu lovisemi de mōrte, pre cāndu pumnalulu seu nu-mi făcuse decātu o rana usióra. Lesfnasemi in sîea mai multu de slabitiunea sufletésca decātu

de cea trupésca, si fiindu lesinată am trebuitu că 'ti paru că si mórta. Traiescu, din fericire, potu se dîcu astadi, dar' pâna astadi asiu fi voitu mai bine se fiu mórta, că-ci de pe calulu secu-lului me luà acelu omu grozavu, pe care 'lu urêscu mai presusu decâtu pe ori-cine, me luà judetiulu acestui orasiu care me tiêne inchisa si me urma-resce cu dragostea s'a cea inspaimêntatóre. Acum inse suntu scapata — avemu se fugimu de-aici, asiá-i Alexandre? Grabesce-te, că-ci pe fie-care minuta póte reveni Michailu Weiss, ghîdele meu.“

„Dá, vomu fugi odorulu meu,“ o mîngaiá Alexandru, „dar' nu in asta clipéla. Suntu óspele lui Weiss, elu dara ar' descoperi cu fug'a t'a si lips'a mea si ar' scîi că te-am luat cu mine. Trebuie dar' se fimu cu rabdare. Mîne poi-mîne Weiss va plecá din orasiu, cá se deá o batalie lui Bathori; eu si cu Români mei 'lu vomu insoçi pâna-ce vomu dá de dușmanu, dar' fația cu duș-manulu 'lu vomu parasi. Me voiu întórce cu ai mei aici, te voiu luá din acésta inchisóre si ne vomu duce a-casa, unde vomu face nunt'a, că-ci tata-meu, de cându a ajunsu Domnu alu României este in-voitu se-lu legu cu famili'a t'a, de óre-ce tata-teu a fostu precedesorulu seu la scaunulu domnescu.“

Alexandru continuá a vorbi, spunêndu Ruc-sandrei tóte câte se petrecusera de cându nu o mai vediușe, apoi se rogá de ea se-i povestésca mai cu amenuțulu cele ce se întêmplasera cu dîns'a de cându o luara Ungurii din schitulul Lespedite.

Rucsandr'a i făcù pe placu si impartasi lui Alexandru totu ce am enaratu lectoriloru in ca-pitolele precedente. Ast'felu Alexandru aflá si elu totu ce voiá se scie.

„Dar' de unde, pâna unde,“ o întrebá elu, „ti-a venit Sasulu in cale, de a potutu se te prinda.“

„A facutu-o din insarcinarea lui Bathori,“ replicá fét'a, „care anume a trimisu dupa elu rogându-lu se me iá cu sine si se me tiêna in Bra-siovu, pâna ce va poteá se me duca cu dînsulu.“

„Bathori!“ exclamá Alexandru nimitu. „Acum intielegu ur'a nespusa ce a aprinsu Ungurulu asu-pr'a Sasului. Cele dóue fiére se lupta pentru tine, porumbiti'a mea.“

„Dá, me temu se nu fia adevératu ce'a ce presupui tu!“ afirmá Rucsandr'a.

„Weiss te iubesce dar' cá unu nebunu,“ observá Alexandru, „de-a indrasnitu a sfidá pe Dom-nitoriulu seu de dragulu teu.“

„In adevéru, dragostea acestui omu nu póte fi decâtu o nebulie. Trebuie se scîi, că i luásemi gróz'a, tremurám de câte-ori i audiám pasulu, si ah, n'a trecutú nici macaru o singura dí, de cându m'a adusu aici, fâra se fi venit la mine. Adese-ori am plânsu impregiurarea, că mi se luáse jun-ghierulu si nu mai aveám cu ce se-mi curmu dorerile, sfêrsîndu-mi viét'i'a“

„Ah, câte chinuri nespuse vei fi înduratu, seraculu de mine, si câtu de milosu a fostu ceriulu de mi-a pastratu viét'i'a t'a atátu de scumpa mie.“

Mai vorbira multe, se mai desmierdara cu dragu, dar' de-odata Rucsandr'a, aducûndu-si a-miute, că s'apropie tîmpulu pe cându Weiss aveá obicei de a veni la dîns'a i dîsè lui Ale-xandru:

„Du-te, iubitulu meu, se nu te gasésca aici. Nu voiu remâneá singara dupa-cum ai crede, că-ci 'mi lasi de sógia mîngaierea că te-am vediutu, si nadejde, că vei reveni câtu mai curêndu, cá se me scapi.“

Alexandru se duse. —

Am vediutu cum venise Weiss dupa elu, si cum acestu omu istetiu se temuse indata de cele ce se petrecuserá in acelu turnu misteriosu.

Resultátulu temeriloru s'ale l'am aflatu dejá din cele ce-si povestisera beutorii dela Schenkater, cari dupa-cum scimu aflasera că Tîmentarulu a fostu dejá arestatu.

Judetiulu dela turnu se dusesese dreptu la sfatu si chemase pe bâuutulu Tîmentaru inaintea íeției s'ale.

Acésta citatiune surprinse pe sasulu celu micu asiá de multu, încátu pierdiêndu-si firea se dete de golu.

Judetiulu aflá că Tîmentarulu dusesese pe Ale-xandru la fét'a de Românu ce stateá inchisa in turnulu din curtea caseloru s'ale.

Acestu faptu in sine nu s'ar' fi potutu pe-depsi pe bas'a nice unui paragrafu din legile des-tulu de aspre ale Sasiloru, dar' faptulu, că Tîmen-tarulu descoperise unui nechiematu comunicatiunile secrete ale orasiului, erá condamnabilu si supusu unei aspre pedepse.

Weiss potù deci dispune indata arestarea Tîmentarului, ér' dupa-ce se esecutase acésta me-sura preventiva trimise dupa Alexandru.

„Domnule capitau,“ dîsè Weiss cătra prin-tiulu românescu, „esci aliatulu nostru si de ace'a me sîntu detoriu a regulá între patru ochi o afacere, care dupa natur'a s'a ar' trebui se fia supusa unui tribunalu corectionalu.“

„Tribunalu corectionalu!“ exclamá Ale-xandru palindu-se, dar' stapânindu-se din respu-teri, pentru a nu face vre-o gresiéla, că-ci sîntia seriositatea momentului, scîi că sasulu, potêndu purcede in tóta form'a impotriv'a s'a, nu va pre-getá nici unu momentu de a-lu pierde.

„La tribunalulu corectionalu,“ repetá Weiss cu vocea apasata.

„Si pentru ce?“ întrebá Alexandru.

„Pentru-cá ai sedusu pe unu functionariu alu acestui orasiu de ti-a descoperitu nesce secrete ale obștei nóstre, care numai prin inalta tradare au potutu ajunge la cunosciunt'a d.-t'ale.“

„Nu este adevératu,“ respunse Alexandru cu firmitate.

„Tradatorulu a marturisitu dejá,“ adause Weiss, „este... Tîmentarulu,“ aici făcù o pauza si cătú tiênta in ochii lui Alexandru.

Printiulu nici nu clietí macaru.

Acésta linisce sufletésca începù se incurce pe judetiu.

„Ce-i dreptu, tradatoriulu 'mi marturisi, că de voie buna si fâra a fi fostu provocatu de d.-t'a ti-ar' fi descoperitu secretula de care-i vorb'a," adause elu cu glasu traganatu.

„Tradatoriulu a mintitu," afirmă Alexandru netulburatu.

„Te voiu confrontă cu Timentarulu," reluă Weiss.

„Asiá-dara am se me supunu unei cercetari formale," obiectă Alexandru, „fia, esci stapânu in acestu orasiu, deci poti face du'la placulu d.-t'ale, mie nu mi-e inse téma, că-ci sciú, că pe nedreptu nu poti se-mi faci nimicu."

Weiss dete ordinu se se aduca Timentarulu.

„Lu cunosci," intrebă judetiulu pe Alexandru aretându spre mititelulu celu prapaditu de frica, pe care 'lu adusera la momentu.

„Dá, l'am vediutu la economi'a din strad'a manastirei, de-acolo 'lu cunosc," respunde Alexandru, aruncându o privire patrundietóre asupr'a Timentarului.

„Si une inca odata ce'a ce mi-ai marturisu mai adiné-óra," se resti Weiss cătra omulu celu meruntu.

„Nu mai sciú ce am spusu," bâlbaí Timentarulu.

„Voiesci se-ti improspetezu memori'a cu scaunulu de schinguire?" strigă Weiss.

„Indurare!" strigă Timentarulu, cadiéndu in genunchi dinaintea lui Weiss.

Mititelulu nu erá prostu si intielesese indata, că 'si póte usiorá sórtea negându depositiunea s'a de mai nainte.

„Scóla de-acolea si repetéza-ne ce'a ce mi-ai spusu mai adiné-ori," i dîsè Weiss.

Timentarulu se scolă si incepù cu vócea in-necata de suspine:

„Indurare, pré milostive stapâne, am gresítu in orbi'a mea, si am indrasnitu a spune minciuni dinaintea pré cinstitei si pré intieleppei feçiei d.-t'ale, că-ci nu cu dlu capitanu am fostu la turnulu din curtea caseloru d.-t'ale, ci numai eu singuru pecatosulu de mine."

„Numai tu singuru!" esclamă Weiss, „dar' apoi cu ce scopu mi-ai spusu că ai fostu cu d.-s'a capitanulu."

„Pentru-cá se-ti para reu Mariei t'ale," marturisi Sasuletiulu cu glasu tremurându, „erá unu feliu de resbunare din parte-mi, pentru cele petrecute la economi'a din strad'a manastirei."

„Duceti-lu éra si in temnitia," racni Weiss, ér' dupa-ce fù scosu Timentarulu, dîsè cătra Alexandru, „nu te-am potutu dovedi."

„Nu, că-ci ce'a ce nu este, nici odata nu se póte dovedi cându e dreptate la mijlocu," respunde Alexandru, „ér' déca si-acum te mai indoiesci de mine, am optu sute de ómeni, care toti suntu gat'a a dá marturie chiar' de sânge pentru mine, si care voru veni se întrebe de mine, déca voiu zabovi pré multu, că-ci ei toti sciú că suntu aici."

Judetiulu intielese pré bine amenintiarea ascunsa sub aceste cuvinte, dar' cătu in privinti'a

adausului din urma, nu credea, că ostasii români se fi statu in adeveru la pânda, că se vedea, ce se va intêmplá cu capitanulu lor, deci respunde lui Alexandru:

„Cátu des're marturi'a ómeniloru de care spui, nu póte aveá trecere dinaintea tribunalului nostru, cu tóte astea . . ."

Michailu Weiss nu potù terminá, că-ci unu aprodu intráse spariatu, si alergându la dînsulu i sioptise cev'a la urechi

Judetiulu congediá pe aprodu, apoi dîsè cătra Alexandru:

„Românii d.-t'ale in adeveru s'au asediatu dinaintea sfatului si au alarmatu orasiulu prin demersulu lor neintielesu, dar' tot'-odata a venitu scirea, că Bathori se apropie cu armat'a s'a de portile orasiului nostru. Vei fi intielesu dara si d.-t'a, că si mine, că trebuie se amênamu afacerea nóstra personala, pâna dupa hotarirea armeloru între noi si Bathori."

„Eu n'am nici o pricina personala cu d.-t'a," respunde Alexandru, „si pentru cá se-ti liniscescu banuile, me constituiescu de buna voie prinsonierulu d.-t'ale. Suntu gat'a a nu me departá de lângá d.-t'a din acestu minutu si pâna la isbênda d.-t'ale asupr'a lui Bathori, care credu că nu va întârdiá multu."

„Primescu," replică Weiss trecîndu-si cu mân'a preste frunte, că si unu omu, pe care 'lu gramadescu gândurile asiá de tare încátu nu scie ce se faca.

„Se mergemu dar', că se facemu ultimele pregatiri pentru batalie," incepù Weiss. „Inca un'a d.-le capitanu," adause elu apoi. „de óre-ce te-ai legatu a fi necontenitu lângá mine, resulta că nu poti conduce óstea d.-t'ale si că trebuie se insarcinamu pe unu capitanu de ai mei cu comand'a lor."

Dîcîndu acést'a se uită tiénta in ochii lui Alexandru că se vedea ce efectu a produsu cuvintele s'ale asupr'a capitanului românu.

Alexandru zimbí si dîsè:

„Fia si asiá, dar' atunci trebuie se me numesci pe mine celu puçinu subcomandantu alu intregi armiei nóstre."

„Toçmai voiám se-ti propunu acést'a," respunde Weiss, „si déca credi că este tîmpu, potemu se aducemu la cunoscinti'a obstésca hotaririle nóstre de acum, d.-le subcomandantu."

„Suntu gat'a, domnule comandantu."

Esîndu amêndoi pe cerdaculu sfatului dinaintea cărui'a se postasera cetele ostasiloru români impresorate de multímea Brasioveniloru alarmati, Weiss rogă pe Alexandru se vorbésca mai ântâiu elu cu ómenii sei, si se le spuna, că in batali'a ce se pregatiá, ostasii români voru fi condusi de capitanulu Schenkater.

Alexandru esecută acést'a, vestindu pe Românii sei, că a fostu numitu subcomandantu preste tóta armi'a intrunita si că prin urmare comand'a ceteloru de români a fostu data unui altu capitanu, care s'a alesu in persón'a vitézului çehmeşteru alu argasitoriloru, anume Schenkater.

Apoi mai vorbi si Weiss câtra Sasii sei, amintindu-le despre aceste dispositiuni si in fine provocându-i cu focu, că se arete in façi'a lunei valórea loru cea stramosiésca.

Judetiulu Brasiovlui, bunu oratoriu, gastísé in acestu momentu nisce expresiuni atátu de fulminante, încátu invapaiá pâna la entusiasmu pe Sasii sei, de altu-mintrea destulu de moi la fire.

Mai cu séma studentii gimnasiului numitu a lui Honterus, care formasera o cética alésa de voluntari, se insufletíra asiá de tare, încátu ajunsera cá intr'o betíe de glorie si marire, din care nu s'au mai trezitu nici pâna in díu'a de astadi.

Populatiunea la esemplulu datu de studenti mai prinse si ea puçina inima, cá-ci pâna atunci se temeá tare, cá voru umblá reu cu Bathori.

XXXIV.

Batali'a dela Feldiór'a.

A dóu'a dí, erá in 16 Octombre, sórele resari cu o zare inflacarata. Ceriulu erá rosíu, cá-si-cându ar' fi fostu invapaiatu. Sasii ocupasera dejá positiunile loru de batalie in câmpulu dela Feldiór'a, ér' dincolo de satulu numitu se asiediase Bathori cu armi'a s'a.

Alexandru recunoscú indata, cá judetiulu Weiss nu erá bunu strategu, cá-ci 'si alesese o positiune fórté rea, asiá încátu ar' fi trebuítu se aiba unu numeru intrefitu de ostasi decum aveá, pentru a iuvinge pe Bathori, care dispunea de poteri mai disciplinate cá Weiss. Óstea acestui'a se compunea din nisce meseriasi neesperimentati in lupta pe câmpulu liberu.

Multi din Sasi vedeáu in rosieti'a ceriului acelei díle, unu reu presemnu.

Weiss inse cu unu straniu zoru imbarbatá cetele la atacu, aveá o sete nespusa de a se ciocni cu sírurile Unguriloru, tocmái cá-si-cându cu o minuta mai naiate ar' fi voítu se védia decisiunea armelor.

Tóte dispositiunile s'ale eráu pripite. Capitanií sei inca nu primisera toti ordinile de pucedere, cându Weiss se si avéntá asupr'a inimicului.

Alexandru contribuí si elu cátu poteá la grabirea decisiunei, aprobându dispositiunile lui Weiss, cu atátu mai bucuros, cu cátu eráu mai pe dosu luate.

Schenkater státeá cu Românií in reserva.

Cám pe la 10 óre se incinse lupt'a.

Ungurii, dupa firea si datin'a loru, detera navala, strigându si chiuindu, asupr'a centrului, care se slabi grozavu, cá-ci lini'a de aperare ce formáu cetele lui Weiss, fiindu pré intinsa, nu poteá resistá nicairi impetuositatii Unguriloru, dar' mai puçinu se poteá opune centrulu, care inaintáse, cu Weiss in frunte, prea tare spre inamicu.

Sasii loviti cu furóre, incepeáu se se retraga.

„Comandá lui Schenkater se inainteze indata cu Românií, si se umple coela loculu, unde sírurile suntu dejá atátu de rarite,“ disé Alexandru câtra Weiss, care nu-lu scapáse din ochi in totu decursulu operatiuniloru.

Judetiulu comandantu aruncá o privire spre punctulu indicatu de Alexandru si vediéndu, cá acest'a aveá dreptate, voiá se alerge spre Schenkater, cá se-i deá ordinulu de inaintare.

„Pentru Domnedieu,“ strigá Alexandru retiéndu pe Weiss, care stá se-si întórca calulu, „dóra vei aveá de gându a te duce la sírurile de reserva. Ostasii ar' tâleui acest'a cá-si-cându ai voi se te retragi, si ar' fugi impreuna cu d.-t'a, — las' se me ducu eu!“

„Ba nu, se nu te misci de lângá mine, voiu trimite pe unu adjutantu,“ respunse Weiss si cáutá impregiuru cá se gasésca pe unu'u dintre oficierii sei.

Dar' invalmasiél'a erá la culme, toti oficierii eráu ocupati de a insufletí pe ostasi, care eráu cuprinsi de gróza, ast'feiu încátu dejá de-acum se poteá prevedea, cá armi'a lui Weiss va fi cumplitu batuta.

„Nu e nimeni pe-aci,“ racni Weiss.

„Du-te dar' singuru,“ i disé Alexandru, „dar' apuca spre aríp'a drépta, cá se se concentreze intr'acolo, cei cari tâlcuindu mişcarea d.-t'ale a fuga, s'ar' luá in urm'a d.-t'ale. Cându vei ajunge in dreptulu punctului, unde vedi pré bine, cá Ungurii stáu se intrerupa lini'a nóstra, opresce-te si încerca de a respinge pe inamicu. Intru ace'a vei poteá trimite pe cinev'a la Schenkater.“

„Dá, dá,“ făcú Weiss cu totulu tarbacitu, „dar' se víi si d.-t'a cu mine.“

„Si-apoi cine se aiba grigiá de acestu punctu?“ întrebá Alexandru. „Decide-te cátu mai curéndu,“ reluá cu zoru, „de vomu mai zabovi cátu de puçinu, batali'a e pierduta.“

Weiss uitându-se la punctulu celu criticu, vediú in adeveru, cá nu mai erá multu tēmpu de perdutu si cu gândulu, cá se va întórce preste puçinu, porní spre aríp'a cea drépta.

Alexandru comandá trupelorú dimpregiuru se armeze pe judetiú, ér' acestui'a executându indata ordinulu se pusera între elu si Weiss, lasându in loculu de unde plecasera unu mare golu.

„Acum nu me mai temu de nimicu, isbênd'a e a mea,“ 'si disé Alexandru, si intorcéndu calulu seu o luá de-adreptulu spre punctulu unde cetele române státeáu in reserva.

Weiss nu potú vedeá acésta stratagema, cá-ci ostasii sei 'lu luasera impregiuru, dar' de óre-ce pareá a se gândi mai multu la Alexandru de cátu la sórtea bataliei, nu trecú multu si éta cá desçoperí fug'a subcomandantului.

In adeveru prietenulu nostru fugise cu cetele s'ale cu totu, ér' Schenkater, care nu fusese in stare a se opune ordiniloru capitanului románu, alergá la Weiss cá se-i raporteze tradarea Româniloru, care inaintáu cu pasi sfortiati spre Brasiovu.

„Baieti!“ disése Alexandru câtra ómenii sei, „amu fi nebuni, déca amu voi se mai ajutamu acestoru neghiobi, care cu ochi deschisi alérgea in peirea loru. Dar' afara de ast'a, comandantulu sasu mi-a rapitu mirés'a, pe fiic'a fostulu Voda Sierbanu, si o tiéne inchisa in Brasiovu mai bine

de unu anu. Cine me iubesc se vină cu mine intru scaparea ei.

„Urr'a!“ strigara Români si plecara spre Brasiovu.

„Tradare, tradare,“ cu acestu strigatu iutrebuintiatu de toti beliducii cei rei, se apropiă Schenkater de Weiss, care dupa-cum am spusu, observăse si elu retragerea Româniloru si avu nesocotinti'a de a repetă si elu acestu strigatu de cobire.

Atātu le mai trebuia Sasiloru, că se se demoralizeze cu totulu. — Dar' Weiss muncitu de nebuni'a gelosiei, uită de tôte, si nu se mai gândi de cătu la urmarirea lui Alexandru.

Colonele s'ale vediindu-lu, că Weiss apuca calea spre Brasiovu, incepura se-si parasésca pozitiiunile in ruptulu capului si aruncându armele, că se fia mai usiore la petioru, o tulira care incătrău potea se apuce.

Weiss vediindu urmarile funeste ale pornirei s'ale neprecugetate, recunoscū gresiél'a s'a, care 'lu durea cu atātu mai tare, fiindu-că ostasii sei prin fug'a loru i-i taiăsera chiar' lui calea spre Brasiovu, asiă încātu ar' fi fostu silitu a dá navală in trupele s'ale pentru a ajunge pe Alexandru.

Acum voi se reguleze retragerea, pentru-că se póta sosi mai degraba in orasiu, dar' eră pré târdiu, că-ci Ungurii manevrându cu dibacie incungiuasera dejă pe Sasi si-i luasera la mijlocu.

Weiss eră că si turbatu, sevêrsiă minuni de vitejie pentru-că se-si rupa calea spre Brasiovu. Inzadaru inse, că-ci acésta cale i remăneă inchisa.

Giuru impregiurulu seu Sasi, cetatienii Brasiovului, cadeáu cu gramad'a. Eră unu adeveratu macelu, sângele curgea pâraie si nu audiă de cătu strigate de pardonu din partea Sasiloru si urlete de triumfu din partea Secuiloru.

Sasi mci că se mai aparău si nu mai aveáu alta tiēnta de cătu scaparea prin fuga rusiōsa.

Puĝini scapău. Schenkater isbutise a luă pe Weiss cu sine, strecurându-se printre sirurile macelitoriloru si isbutindu a lasă câmpulu de batalie in urm'a loru.

Sperant'a de a sosi inaintea lui Alexandru in orasiu reinsuflet'i de nou pe Weiss. Acésta sperant'a nu eră tocmai desiérta, că-ci Alexandru n'avea unu calu atātu de bunu precum eră murgulu sasului.

Bietulu murgu, că-si-cându ar' fi sciutu ce atēna dela iutiél'a s'a, sburá că si o paserica si calaretiulu seu 'si revenia din ce in ce totu mai multu din desperarea s'a, si nici că voia se scie de acei patru, cinci panduri unguresci, care 'lu urmariu de-aprópe, care inse din ce mergea, perdeáu totu mai multu din terenu.

De-odată i-se pune o piedeca in cale.

Eră rfulu Bârs'a.

Weiss uităse de elu, dar' nici acum nu-si pierdū curagiulu.

Murgulu seu sarise preste siantiuri mai late decum eră albi'a acestui rfu, deci va trece in sboru preste Bârs'a.

„Dá, sarise murgulu, dar' nu dupa o fuga atātu de obositóre si enevrauta cum eră fug'a s'a de-acum.

Malulu rfului tocmai in ace'a parte eră ríposu, preste potintia de a-lu trece fâra pierdere de tēmpu, de cătu numai prin o sdravena saritura.

„Hi murgule,“ strigă Weiss cum se apropiă de rfu.

Calulu sburá, dar' apropiându-se de malu, incepū se sfoaie si se mērga mai incetu.

Pandurii se apropiáu.

Murgulu se oprisē pe malulu rfului. Caută cu ochii vre-o trecatóre.

Weiss i infipse pintenii in fole de-i scóse sânge din ele.

Calulu se redicā in dóue petióre.

„Hi, sai murgule!“ sbieră Weiss dându-i din nou pinteni.

Murgulu acum se retrase puĝinu, apoi se avēntă si sari.

Dar' poterile nu-i erău de-ajunsu pentru a petrece rfulu, cădiū pe malulu opusu, ér Weiss sburându din siea se rostogoli si elu pe prundisiu si se lovi la capu, încātu remase ametitu.

Intru ace'a, pandurii ajungēdu la rfu, facura unu micu ocolu si gasindu o trecatóre lesniciōsa, ajunsera la Weiss, tocmai cându se incercă se se scóle de josu.

Dar' o lovitura de sabie data cu potere de unu panduru, i retezi capulu.

Pandurii luara capulu judetiului si unulu din ei infingēdu-lu in o lancia, 'lu dusera la Bathori.

XXXV.

Incheiere.

Alexandru nu inaintăse cu Români sei asiă de graba, încātu se fi potutu ajunge la Brasiovu, pâna a nu se fi decisu lupt'a.

Dar' nici că voia ast'a, din contra asceptă puĝinu, pâna ce vediū, că unii dintre Sasi fugari i intrecusera.

Intentiunea s'a eră, că se nu ajunga ei cá primi fugari, ba dupa planulu ce 'lu facusē, nici n'avea se se presinte dinaintea lui Chrestels, comandantulu Brasiovului, cá fugariu, ci cá trimisu de Weiss cu o insemnata insarcinare.

Sasi cāti potura scapă de urg'i'a Unguriloru, fugiáu spre orasiu. Nu erău prea multi, inse destui pentru că se duca vestea infioratóre despre nenorocirea loru.

Alexandru lasându se tréca o séma din acesti fugari, o luă apoi si elu la pasu mai grabitu, că se ajunga la tēmpu in orasiu.

Pórt'a dela strad'a manastirei eră deschisa, că-ci detesē intrare aceloru nefericiti resboinici, cari cãntasera scaparea loru in iutiél'a petióreloru.

Alexandru venia cu ai sei in buna regula si cerú a fi condusu indata dinaintea lui Chrestels, comandantulu orasiului.

Vaiete si bocete se redicara in orasiu, cându poporulu vediū pe fugari.

Femeile, moşnegii, fetele si copii alergău pe strada plângēdu, frângēdu-si mânilu, strigādu-

se pe nume si chemându unii pe altii, care de care se fuga mai iute prin padure.

Chrestels erá in cas'a sfatului ocupatu cu organizarea aplerarei.

Cátu despre ast'a eráu dibaci Sasii, apoi si positiunea Brasiovlui erá bine ferita, cu privire la poterea proiectileloru de pe atunci, asiá incátu comandantulu aplerarei nu se indoiá catusi de puçinu de poterea loru de resistentia, si se ingrigiá mai multu de aprovizionarea orasiului, de óre-ce mesurile de aplerare se luasera de cu vreme si nu mai remâneá alt'a de fãcutu in acésta privintia de cátu incorporarea resboiniciloru ce se intorceáu in orasiu la diferitele despartiaminte de aplerare.

Dar' fe-care din fugari cunoscându organizatiunea aplerarei, sciá unde-i este locul, asiá incátu incorporarea loru nu presintá nici o dificultate.

Numai cându audí Chrestels de sosirea Românilor nu prea sciù ce se faca cu ei.

Totu odata se respândí sgomotulu cá-si-cându numai prin tradarea Românilor s'ar' fi perdutu batali'a.

„Ce voru fi voiñdu de au venitu cu totii deodata,” se intrebá Chrestels, „de asiu scapá de ei, cátu msi curêndu. Dușmanu la pórtá, dușmanu in casa! Póte fi vre-unu reu mai mare pe lume?”

Din aceste gânduri 'lu intrerupse intrarea lui Alexandru. Chrestels, sasu políticosu, 'lu întâmpiná cu cea mai mare supunere!

„Vesti rele, vesti rele,” esclamá elu apoi.

„Dá, rele, fórté rele,” incepù Alexandru. „Suntu trimisu de dlu judetiu, cá se-ti spunu, cá nu mai spera de a esi invingatoriu din batali'a de astadi. Va fi multiamitu, déca va poteá se se retraga in buna ordine, si se scape ast'feliu pe resboinicii sei, ér' despre alta parte se-ti vína cátu mai curêndu in ajutoriu la aplerarea orasiului. Totu-odata m'a insarcinatu se vé scapu de o mare primejdie, si spre acestu scopu am venitu cu toti ómenii mei...”

Alexandru fãcù o pausa. Pareá agítatu.

„Din ce feliu de primejdie ai se ne scapi óre,” intrebá Chrestels setosu de a i-se deslegá acésta taina.

„Weiss mi-a spusu, cá in casele s'ale ar' fi unu magnetu, care ar' atrage pe dușmanosulu Bathori tocmai cum ferulu ar' trage fulgerulu,” reluá Alexandru, „óre se nu-ti fi vorbitu d.-t'ale nimicu despre ast'a?”

Chrestels indata 'si aduse a-minte si de strani'a recomandatiune ce judetiulu i fãcuse inaintea plecãrei s'ale cu privire la o tãnera féta, pe care aveá se-o ferésca de Bathori.

Dar' totu-odata 'si aduse a-minte si de juramëntulu ce depusese, cá nu va descoperi acésta

taina nimenui inaintea mortiei lui Weiss, séu pâna ce nu-lu va deslegá elu insusi de acestu juramëntu.

Chrestels fusese atátu de ocupatu de atunci incátu nu-si potuse inca executá intentiunea s'a de a visitá pe féta, cá se védia cine e.

Alexandru asceptá, cá dupa respunsulu ce va dá Chrestels se se orienteze si elu, — vediëndu inse tacerea cumplita ce pastrá acest'a, 'si cãm dete cu parerea, cá ce ar' poteá fi caus'a, — deci continuá dicëndu:

„Te temi de a-mi spune ce'a ce scii, de óre-ce tã-s'a impartasitu cá o mare taina, dar' inaintea mea nu póte fi taina, — de óre-ce suntu anume trimisu se iáu si se ducu cu mine pe ace'a féta, care se afla in turnulu din gradin'a judetiului. Este fiica lui Sierbanu Voda, a precedesorelui tatalui meu si suntu insarcinatu din partea judetiului, cá intorcându-me acum indata in Români'a, se o ducu cu mine la némurile ei. Éta ce am avutu se-ti spunu, cá se scii ce se petrece si cá se nu fiu impedecatu intru implenirea insarcinarii mele. Venindu Bathori la portile orasiului, si déca judetiulu Weiss ar' fi càdiutu din nefericire pe cãmpulu de onóre, se insciintiezi indata pe Domitoriuulu unguru, cá féta lui Sierbanu a fostu dusa a-casa de Români.

Chrestels n'avù nici o causã de-a nu crede cuvintelorlu lui Alexandru, si bunu bucuros, cá póte scapá de elu si de ai sei, i dete voia se iá pe Rucsandr'a si se plece cu ea. —

Nu suntemu in stare a descrie bucuri'a lui Alexandru si a Rucsandrei, care in fine dupa atát'a amaru se vediura impreunati, — nici nu mai potemu urmari calea vietiei lor, care de-aici inainte s'a departatu de cercurile unde i-amu gasitu pâna acum.

Atátu avemu numai a mai spune, cá ajunsera fericiiti a-casa si cá preste puçinu se facura o parechia.

Bathori, dupa-ce aflá, cá Rucsandr'a nu mai este retiënduta in Brasiovu, se multiamí cu atát'a, cá aretà Brasioveniloru capulu judetiului Weiss, apoi plecá de-acolo cu armi'a s'a, lasându pe Sasii nostri in pace.”

Sasii blastemáu si afurisiáu — pe Bathori óre, séu pe nesocotitul de Weiss? Nu, nici pe unulu, nici pe altulu, ci afurisiáu pe — Români, pe blastematii de tradatori.

Vai de sermanii Români din Brasiovu si din pregiuru, — avura se îndure cele mai crunte persecutari.

Sasii nici pâna in dñu'a de adi n'au potutu uitá de pretins'a tradare a Românilor, si s'au càtrãnit de-atunci impotriv'a lor, inca si mai tare decum au fostu pâna atunci.

TEOCHAR ALEXI.

